

Dnesek

ROČNÍK I.

V PRAZE 23. LEDNA 1947

CENA Kčs 3.50

Napodobíme Ameriku?

CATO

Slova z gumy

JIRÍ ZHOR

Naše znárodnění a mezinárodní zájmy

KAREL TARABA

Proč jsem nepsal?

MICHAL MAREŠ

Okolo jedné soutěže

Dr. ANTONÍN ENGEL

Jak to vypadá v Palestině?

EVŽEN ERDÉLY

Ještě o Tisovi — Byrokraté, jste vinni? — Z čeho to pochází? — Konečně čistka do důsledků — Národní směna za švýcarské hodinky? — Pštroší politika — Slušnost na úřadech ještě nevymřela — Poslanci, nebo ministři a úředníci? — Politické domy v Brně — Aspoň tři děti — Mládež — Hlas jiné mládeže — K dopisu 18-19letých

Morzakor 1946 — Listárna redakce

Šetřte svoje srdce!

Dnes nekouříme vždy jen nejlepší tabák, proto je zdravější nappávat jej do dutinek Abadie (Zdravotní neb Dvojfiltr), jejichž filtry pohlcují část nikotinu a dráždivých složek kouřel

Z BÁSNICKÉ ŽNĚ 1946 V NAKLADATELSTVÍ FR. BOROVIČ

Josef Čapek: Básně z koncentračního tábora

Stran 228, brož. 60 Kčs.

Čtete všichni tuto knihu, neboť tady promluvil člověk, promluvil veršem prostým, ale závažným, který zůstane trvalým svědectvím velkého muže a strašného ztotočení člověka člověkem.

Zemědělské noviny

Karel Čapek: Vzrušené tance

Stran 40, brož. 60 Kčs.

I tak podávají zachované Čapkovy básně krásné svědectví o značné slovní i obrazové vyspělosti mladého autora. Spatřujeme v tom důkaz staré pravdy, že, chce-li být prozaik velkým umělcem, musí být především básníkem.

Rudé právo

Vladimír Holan: Havraním brkem

Stran 238, brož. 90 Kčs.

Holan je básníkem podmanivým, opojujícím, uhranujícím. Prostě — velký básník.

Kulturní politika

Josef Hora: Proud

Stran 85, brož. 35 Kčs.

Je to poesie, bez rozporů a přece zachvívající nitrem pohledem do závratných výšek a hloubek. Je v ní naplnění lidské, sociální a politické, a přece je to poesie intimní v nejušlechtiljším slova smyslu.

Svobodné slovo

Ladislav Stehlík: Kvetoucí trnka

III. vydání, stran 140, brož. 60 Kčs.

...propaluje se až na dno bolesti, tak nějak blízké dnešnímu dni, slzou i úsměvem.

Lidová demokracie

Karel Toman: Básně

II. vydání, stran 200, brož. 90 Kčs, váz. 115 Kčs.

Definitivní vydání celé lyrické žně Karla Tomana nepřináší ani v závěru dosud neznámých veršů a přece — je to velká událost.

Národní osvobození

U v š e c h k n í h k u p c ů

um

um je čerstvý vítr v dětském písemnictví

um v souhlase s nejlepšími ideály státu, vychovatelů a rodičů chystá knížky pro děti

um chce usilovat o zdokonalování dětské knížky

um se nespokojí s hoblinami z autorských dílen

um chce vydávat levné knížky, protože

um pamatuje na všechny děti

um

um jsou knížky pro děti

OBSAH DNEŠKA Č. 43: FERDINAND PEROUTKA: Jak hovořit. — Dr FRANTIŠEK KAFKA: Jak jsem viděl Anglii. JAN SLAVÍK: Marxismus a náboženství v SSSR. — FERDINAND VALENTA: Spřežení bez kočího. — Dr OLDŘICH BOBEK: Boj o čtyři miliardy. — OLDŘICH HAVRÁNEK: Odpověď komunisty na poznámky o propagaci dvouletky. Jeden anglický film. Němci a Češi. — Skoro pohádka. — Kultura, o níž se nemluví. — Státní zaměstnanec by chtěl splnit národní povinnost. — Jeden lék na hospodářskou krizi umění. — Kudy na to s knihou? — Morzakor 1946. Mládež. — Hlas jiné mládeže. — K dopisu 18.19leté. — Smíšená manželství. — Listárna redakce.

Dnesek

řídí Ferd. Peroutka

VYDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VECHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 8.50. — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný redaktor Ed. Valenta. — Tiskárna Melantrich, Praha II, Václavské náměstí 38.

Napodobíme Ameriku?

Několik malých novinářských zpráv o změnách v úřednictvu našeho vrcholného správního centra, přímo v úradě předsednictva vlády, zpráv, které pro nezasevěné by téměř nic neznačilo, se najednou změnilo v jednu z nejdůležitějších otázek vnitřní politiky, když v Právu lidu značka —x—, jistě velmi oficiálně informovaná, se vyslovila nepříznivě o těchto změnách.

Nuže, strany, jichž se tato věc přímo netýkala, mohly plesat: hle, zde se bijí sociální demokraté s komunisty. To by byl úsudek krátkozraký. A protože účelem tohoto článku není pomáhati tě či oně straně k podpoře či ke ztrátě posic, jest třeba osvětlit celou věc s několika hledisek. Poněvadž v mnohém jde o stěžejní otázky demokracie, zpolitování úředního rozhodování, odpovědnosti šéfa úřadu politického i úřednického, o definitivu či smluvní rozvazatelnost poměru státních úředníků, o práva parlamentu na kontrolu i o právo parlamentu na výkon vlastní práce. Všechny tyto otázky budou nadhozeny, mnohde snad více ve faktech než v myšlenkách. Neboť jest právě účelem těchto řádků, aby se snad některými otázkami, konkrétně podloženými, zamyslili všichni, kdo řeší demokratické problémy tohoto státu.

Vláda po přiletu do Prahy

měla s sebou pro úřad předsednictva vlády několik úředníků, kteří ji doprovázeli ze zahraničí. Namnoze to byli lidé mající za sebou důslednou odbojovou činnost a někde i politickou činnost předválečnou a kteří se i výběrem kvalitativním vypracovali k této činnosti. Košice poznaly příliv slovenských úředníků a nemalou měrou i lidí, kteří se z koncentračních táborů slezských, již v lednu osvobozených, sem přesmykli právě ve dnech, kdy mohli poněkud vypomoci v nedostatku sil. Cestou, jak vláda se brala do Prahy, našli cestu k úřední kariéře mnozí další jedinci, kteří revolučně nebyli činní vůbec a kteří také nepoznali v tisovském Slovensku příkoří. V Praze pak trvalo ještě jádro starého »předsednictva vlády« jako úřadu, i když roztržité mnohými německými i moravcovskými zásahy. Z těchto všech skupin byl vytvořen pražský »úřad předsednictva vlády«, v čele s nedávno přibráným presidiálním šéfem. Struktura úřadu, vzatá ze starého presidiálního úřadu vládního, rozrostla se ovšem netušenou měrou v aparát velmi složitý. V něm jediném není důsledně uplatňována zásada, že i úředníci nově přijatí mají býti placeni tak jako úředníci pragmatikální, ačkoliv tato zásada podle rozhodnutí vlády měla být uplatněna ve všech ministerstvech.

Je pravda, že vedoucí místa tohoto úřadu obsadili příslušníci strany tehdejšího předsedy vlády. Byl tehdy klíčovou osobností, pojítkem programovým i osobním mezi emigrací londýnskou i moskevskou i hlavou státu, vůdcem strany mající paritu s ostatními a očekávající vzrůst, vedle toho však úzce spjatou s komunistickou stranou, s níž prosazovala společně a někdy i průrazněji sociální reformy. Osobní otázky, jak můžeme předpokládat, neřešily se bez souhlasu anebo aspoň proti vůli tehdejšího náměstka, dnes předsedy vlády.

Tehdejší presidiální šéf vyčistil podle svých názorů úřad od lidí, kteří byli vládě pomocníky v dobách dřívějších. Někteří přešli na neexponovaná místa v jiných úřadech, jiní šli hledat nové existence v oborech, v nichž pracovali před válkou.

Do úřadu předsednictva vlády byli nově přijati v Praze úředníci z jiných resortů, kteří měli provést i určité reformy. Nejdůležitější otázkou státu, jež zdola jest dán bezprostřední vůli lidu, ale shora musí téměř autoritativně vésti hospodářské kroky cestou nového plánování, byl problém výkonného státního úřednictva. Hledal se muž, jež byl s to připravit reformu státně-zaměstnaneckého práva. Byl zvolen muž sice stranicky vhodný, osobně čestný, politický vězeň a známý svou prokurátorskou činností předválečnou z lavic pankrácké porotní síně, nikoliv však personalista; bylo to patrně učiněno v předpokladu, že bude-li reformu provádět ten, kdo není zatížen otázkami statusu, hodnostních tříd, stupňů a stupnic či systemisace, osvobodí se spíše od tohoto balastu starých předpisů a vytvoří revoluční jakýsi systém nový. Přehlížíme-li po půl druhém roce po odborné stránce výsledky sekce, která má tyto otázky ve vládě řešit pro celou státní správu, zjistíme, že reforma vůbec započata nebyla. Začala se jí zabývat vlastně až komise pro dvouletý plán, ačkoliv existuje řada návrhů odborníků, které slučují obě přijatelná hlediska: zásadu výkonnosti i zásadu stálosti služebních poměrů státně-zaměstnaneckých.

Poněvadž zde je hřebíček věci, choulostivé politicky. To je zrušení definitivy státních zaměstnanců, a potom i jejich závislost na politické vůli šéfa úřadu... Nebo trvalost zaměstnání a pak byrokracie, která se může opřít o pevnou literu zákona (i když se jí nesmí přiznati právo využívat mezer právního řádu k brzdění sociálního vývoje...)

Osudem tohoto osobního odboru bylo, že musil rychle zařadit tisíce nových státních zaměstnanců a provést reorganizační akci. (Stalo se ve jmenovací vášni tolik až žertovně komických příhod, že bude o tom lze napsat v budoucnosti malý kariernický dekameron: 24letý právník v min. zahr. věci jmenován místo koncipistou hned vrchním komisařem, poněvadž mu bylo započteno i 6 let studií.) Nelze však po stránce osobní čestnosti nic vytknouti šéfovi osobního odboru, který se nyní vrací k své dřívější činnosti prokurátorské s titulem, jež mu dává oprávnění k čelné funkci soudcovské. Přesto však nutno konstatovati, že jeho přemístěním otvírá se otázka nejvíce choulostivá, otázka trvalosti státně-zaměstnaneckého poměru....

(Jistě že tak, jako všude, i do předsednictva vlády se dostali po revoluci draví lidé, kteří ve větší či menší míře selhali i osobně. Tito lidé by dříve či později odešli na ten či onen podnět a nikdo neztratí slzu nad jejich osudem. Čistka nutná nejen zde, ale všude, kam se mravně méně hodnotní lidé vetřou, nemá-li utrpět právě strana, na jejíž legitimaci se často tyto zjevy vetřou. Čím dříve očista je provedena, tím lépe. Nejlépe ovšem, když právě ti politikové, jichž čistý účet individua méněcenná zatěžují, vyčistí své okolí sami. To není řečeno na účet předsednictva vlády, to se osvědčí v nejbližších letech v průmyslu i ve veřejné správě, ve školství jako v dopravě...)

Zde však jde o to, kdo výměnu osob provedl, zda byly propuštěny jen osoby, které nesplnily svůj úkol nebo selhaly, nestačily či nedorostly, nebo zda tu byla provedena stravnická čistka, jdoucí i proti stenotypistkám se sociálně-demokratickou legitimací, na jejichž místa přijdou stenotypistky jiné, ale s legitimací ruději zbarvenou?

Nevzpomínej na zásadu

«Tehdy, ušlápne-li ti někdo kuří oko, říkají francouzští politikové. V této situaci jsme nyní. Když předseda budovatelské vlády dostal pod střechu vítězný program nejbližších dvou let, vzpomněl si, že by jeho úřad potřeboval koště, aby vymetl některé zjevy nebo i některé osoby.

Náhle se objevuje v čele úřadu nový šéf. Nikoliv »presidiální šéf«, který nutně je v každém úřadě, odpovídá za jeho provoz, rozpočet, reprezentanci a osobní otázky úřednictva, jinak však souřaděn ostatním odborovým přednostům, nýbrž muž, nadaný mocí zcela novou: »vedoucí úřadu předsednictva vlády«. Je jím jmenován inž. M. Rajman.

Po revoluci generální tajemník Ústředního svazu průmyslu, navržený ROH a potvrzený ministrem průmyslu, zakrátko však právě jím opět odvolaný, když se střetly názory o tom, kdo je oprávněn k vedení průmyslových věcí, zda ministerstvo či Svaz. Poté hospodářský tajemník dnešního předsedy vlády, tehdy ještě náměstka, a ve volbách zvolený poslanec komunistické strany. Nyní »vedoucí úřadu«, tedy na dřívěný odborovým přednostům.

Americké koště

Nově jmenovaného »vedoucího úřadu předsedy vlády« zametlo rychle. »V rámci restriktivních opatření«, jak zněla terminologie úřední zprávy, bylo přemístěno, dříve na dovolenou, k dispozici či propuštěno více než třicet zaměstnanců.

Nyní křičí ti, kdož se cítí ušlápnuti; kdo po květnovém přiletu měli klíčovou posici k obsazování úřednických míst v úřadě předsednictva vlády. Poněvadž bylo nejvíce propuštěných ze strany dnes pátého náměstka předsedy vlády, bojují trochu za zásadu, které šlápli na nohu hned po příjezdu. Ale tehdy přece jen se o úřednických posicích dohadovalo celé předsednictvo nebo aspoň jeho polovina...

Poněvadž jisto je, bez ohledu na stranická hlediska, toto:

Neměli jsme dosud zpolitizovanou veřejnou správu. Československá byrokracie byla kožená, pomalá a všech jiných vad, nebyla však ryze partajnická. Zákon jí šel nad dočasnou osobu ministra. Mnozí považovali sice za oportunní měnit legitimitace s měnícím se ministrem, jejich počet nepřesahoval snesitelnou míru bezpáteřných lidí, kteří jsou ve všech vrstvách. Nový ministr změnil ovšem kabinet, který je vždy po výtce osobní a politický nástroj ministrův, nezasahoval však do personálních věcí úřadu.

Zde však dochází nově k restrikci — a hned po ní k obsazení uprázdněných posic lidmi, kteří jsou příslušníky strany nyníějšího jak předsedy vlády, tak »vedoucího úřadu předsedy vlády«. Tedy metoda americká: se zvítězivé stranou přichází nová byrokracie, s prohravší odchází její úřednictvo.

Je však rozdíl proti případu americkému, jehož budme pamětlivi: Je možno odstraňovat lidi pro nedostatečný či nesprávný výkon služby. Je možno nahrazovat lidi, kteří nenavrhl reformu, kterou vláda uložila jejich odboru vypracovat. Je možno odstranit úředníka, jehož jedinou legitimitací k úřadu je jen a jen legitimitace jedné strany. Na jeho místo není však možno dosadit úředníka s legitimitací zase stejně jednoduchou, jenomže růžověji, běločerveněji, modřeji nebo v tomto případě ruději zbarvenou — podle toho, kdo v čelo vlády se právě dostal.

Protože právě u nás máme jeden rozdíl proti americkému systému zvítězivé, i proti ruskému systému jediné vládnoucí strany a jejich byrokracií: máme vládu Národní fronty. Ne vládu strany nejsilnější. Nebylo mnoho ministerstev, kde by po květnové revoluci nebyli aspoň na některá vedoucí místa dosazení

právě stranici ministři. Ale v úřadě předsednictva vlády jde o naprosto jinou konstrukci. Tam je Národní fronta přímo v oříšku: to je těch pět náměstků v čele s předsedou vlády. Každý z těchto náměstků i předseda vlády má svůj kabinet jako osobní a politický nástroj. Ale úřad, který u šestky předsedů stran je vybudován, se nejmenuje už jako předválečnou. Ani to není kabinet předsedy vlády, jak Němci okreslili za okupace jeho pravomoc i název. To je úřad celé vlády a při nejmenším úřad celého předsednictva.

A proto o obsazení klíčových míst úřadů předsednictva vlády má rozhodovat celé předsednictvo. I když mají komunisté v programu zrušit definitivu státních zaměstnanců, není ani v košickém, ani v obou pražských programech zmínka o tom, že by někdo měl právo vyměňovat vždy celou soupravu úředníků, které celá vláda pověřila výkonem určité funkce; zpravidla k tomu bylo potřebí dokonce podpisu presidentova.

Jde o celou tradici do budoucnosti. Máme vládu všech stran. Nedávno prohlásil významný ministr, že by bylo lépe, kdyby některé strany přešly do opozice otevřené. Politikové dávno již vnímají, že od voleb nejde již o celistvou frontu, nýbrž o určitý druh vlády téměř koalici. Jestliže zavede dnes nejsilnější strana pravidlo, že má právo na výměnu celé byrokracie úřadu sloužícího vládě i předsednictvu jako kolektivitu, uplatní toto právo i v budoucnu strana, která dosáhne největšího úspěchu. Není to tradice dobrá. Přináší zpolitizování úřednictva a nestaví proti tomu žádných kladů. A nadto porušuje koaličního či frontovního ducha. Z fronty dělá frontu, když ne nyní, tedy v budoucnosti. Národ chce jednotu. Jděte mezi lidi, abyste se utvrdili v tomto názoru: od vesnice k dělnictvu tvořen, od živnostníka k inteligentovi jsou lidé skutečně tvořící hodnoty a nezávislí na státu a stranách jako dárce velkých či menších prebend, znechucení neustálým bojem o posice, zpolitizováním veřejného života, podkopy, které jedna strana klade pod druhou, i když si na veřejnosti podávají ruce. To je z nejméně morálních věcí, jež lid od politických vůdců očekává. Zpolitizování je tu příliš zřejmé. Poněvadž po prvé v čelo úřadu stojí aktivní poslanec.

Nebylo úmyslem tohoto článku planě pranýřovat. To jsou věci jen zdánlivě osobní, ve skutečnosti zásadní pro politickou naši cestu vůbec.

Chce-li parlament dbát svých práv kontroly veřejné správy, zde je příležitost rozvážit, do jaké míry chce trpět zpolitizování správního aparátu.

Zda chce mít ve svých zdech úředníky a v úřadech poslance, nebo obráceně.

Cato

poznámky

Ještě o Tisovi

V Praze ještě nedozněla revoluce, když jsem se prvně po sedmi letech a tehdy ještě pěšky vydala na Slovensko. Byla jsem především zvědavá na náladu, s jakou přijímají moji známí a přátelé návrat Československa, jestli se naň těší, a pak i na mínění o bývalých »mocipánech«.

I.

»Tiso? Volil jen menší zlo. To je samozřejmé, že dal přednost samostatnosti před našim protektorátem, mohli-li si vybrat;« tak hovorili začátkem května 1945 evangelici ze západního Slovenska, kteří nikdy nepatřili mezi narodniary, natož mezi luďáky. »Mach a Tuka? Ti už, hej, to jsou opravdoví škůdci národa«.

»A to se vám líbilo, když musili vaši chlapi na vojnu?«
»Bylo jich tak málo a ztráty byly tak nepatrné, že to nebylo ani znát. Až do fronty jsme měli všechno, dnes nemáme nic.«

II.

»A co myslíš, že by se mohlo povstání rozvinout do té míry, kdyby to nebyl Tiso s Čatlošem podporoval a nebyl měkky souhlasil? Jistě o tom věděl a měl jistě tolik moci, aby tomu zabránil hned v začátcích. Tiso to jistě s námi myslil dobře. My jsme se měli opravdu velmi dobře, ani jsme necitili, že je válka. Tuka a Mach? To byli jenom karrieristé, domnívali se v rodině bývalého agrárního politika, zavilého nepřítele všeho luďáckého.

III.

»A čto myslíš? Čto takový starší panko? Ten měl malý vliv proti Tukovi a Machovi. Ten by neměl být vůbec souzen slovenským soudem, protože se neprovinil tolik proti slovenskému národu jako především proti Československu,« soudili v rodině předválečného komunisty.

»A což, oslavná omša?«

»Bol nakomandovaný!« Nemohou si však stejně vychvalit klady a výhody, které plynuly Slováčům ze samostatnosti.

Bolelo mě, jak si velebili svůj blahobyť, s jakou vděčností konstatovali tento fakt; tím více mě to rmoutilo, že neviděli, jak jejich blahobyť vyrostl z bídy a utrpení zmúčené Evropy, že si to snad ani neuvědomovali.

IV.

Avšak přece ne jen samé chvalo zpěvy:

»Patřilo by ho natáhnout na skřípec a rvát mu nehty s prsty zrovna tak, jak to gardisté vyzkoušeli na dopadených partyzánech, ba i na jednom americkém či anglickém parašutistovi, který se zachránil pádákem a potom „partyzánčil“, až je nakonec umučili k smrti!«, tak slyším proklínat představitele starého režimu na samotě ohudých turanských kopaničáru, kde na své kůži poznali vlasovce. Tito kopaničáři velmi účinně podporovali partyzány a předtím pomáhali běžencům z Čech a Moravy na útěku do zahraničí. A jejich synové byli zavlečeni do německých koncentráků jako přímí účastníci povstání.

Chťme však věřit, že přesvědčivá opravdovost slovenského rozhlasu, s níž ve svých reportážích o národním soude osvětluje charakter bývalého prezidenta Tisa, pomůže vykořenit všechny takové falešné představy a nemístnou vděčnost, kterou si ještě někteří Slováci uchovali z dob jeho neblahého vládnutí.

Moravská Slovačka

Byrokraté, jste vinni?

Nemine dne, aby se neobjevil v našem tisku — pražském i mimopražském — článek nebo aspoň stručná zpráva o tom, co zase ten a ten úřad či byrokrát spáchal nebo svou tupostí pokazil, zpomalil či dokonce znemožnil. Není to malá věc, je-li každodenně ponižujícím způsobem deklarována statisícová, s rodinnými příslušníky možná milionová armáda národních příslušníků, která ve svém průměru není o nic horší ani o nic lepší, než ostatní vrstvy obyvatelstva. Odkud se bere ten hněv, ta nenávisť vůči této vrstvě?

Přiznávám, že je mnoho pravdy na tom, co se o veřejných zaměstnancích píše i mluví. Ale buďme upřímní. Znáte restaurátora, s nímž by byli všichni jeho hosté spokojeni? Znáte živnostníka, jenž by všem vyhověl a odezidal práci bez kazů? Ještě nikdy se vám nestalo, že jste zjistili nedostatek na př. u nějakého továrního výrobku? A přece nikoho ani nenapadne, aby k vůli tomu hned odsuzoval všechny restaurace, ševce, instalatéry, dělnictvo, poněvadž ví, že celek za jednotlivce, ať nedbalého nebo i nesvědomitého pracovníka, nemůže. Proč státní a veřejní úředníci vůbec tvoří v tomto ohledu výjimku? Především proto, že v lidech žije stále ještě představa o pánech Francích ze zámku. Páni Francové zmizeli již před více než stoletím, ale podvědomý strach a skrytá nenávisť zůstaly a stěslely se samočinně na úřednický rakouský aparát, který je v poněkud lidštější podobě nahradil, a po rozpadu monarchie se výdržným právem i československé úřednictvo stalo často neoprávněně dědičkou této hany, pohrdání a hněvu, jež neodpovědní a zaostali jedinci z jeho řad pomáhali udržovat a v dobách pro stát těžších i rozmnožovat. Odvažují se tvrdit podle svých zkušeností, že nebýt doby nesvobody, byl by poměr občanstva k veřejným úřadům a státním zaměstnancům mnohem vlnidnější a kladnější, než je dnes. Doba okupace napáchala v tomto ohledu škody morálního rázu víc

než značné a dlouho potrvá než budou zahlazeny. Bylo by opravdu vděčné zachytit obsáhlejší studii, jak okupace působila na českého úředníka. Svaz osvobozených politických vězňů a Svaz národní revoluce by nám asi potvrdil, že v porovnání s jinými kategoriemi obyvatelstva mají — s výjimkou učitelstva a profesorstva — poměrně málo členstva z řad státních zaměstnanců, ale na druhé straně zase mimořádně lidové soudy poměrně zřídka soudí provinilce — veřejné zaměstnance. Co z toho plyne? Veřejný zaměstnanec výjimkou patří mezi lidi odvážné, ale málokdy byl za okupace těžkým kolaborantem nebo dokonce zrádcem. Výjimky jen toto pravidlo potvrzují. Je nesporné, že jeho poměrná pasivita byla zavlněna vnějšími okolnostmi: již desítky let trvajících vcelku nízkou životní úroveň, jež nymí vlivem drahoty klesla pod existenční minimum kulturního člověka. A tak, oslaben morálně i hmotně, vkroutil veřejný zaměstnanec do rušných dob roku 1945 a 1946, plných změn, práce a politického kvasu. Ne vždycky našel ihned kladný poměr k orgánům lidové samosprávy a ony zase k němu. Ne vždycky dovedl pochopit politické zásady do domény, kterou dosud pokládal za výlučnou sféru svého úředního vlivu. Ne vždycky dovedl pochopit převratnou změnu, jež nastala v celém státním zřízení. A konečně ne vždycky se dovedl přizpůsobit, kde toho vyžadovala nutnost. A co ve svém průměru nedovede dosud pochopit a nepochopí, je, že za svou práci není honorován tak, aby mohl aspoň skromně žít, založit rodinu a mít tolik dětí, kolik toho stát potřebuje. Vidí, že političtí arivisté dělají velmi rychle kariéru, třebaš on má mnohem bohatší vědomosti a zkušenosti než oni a že je přecházen přes všechnu poctivou snahu rozumných zaměstnaneckých rad i své odborové organizace.

Je jisté, že všechny tyto okolnosti se musí nějakým způsobem zrcadlit v jeho duši; vzniká v něm někdy oprávněný, někdy neoprávněný pocit křivdy a odstrkování. A tato, řekl bych ukrivděnost je příznakem nálady veřejného zaměstnance vůbec; má ji stejně starý zřízenec jako úředník s vysokoškolským vzděláním a nepopíratelným důsledkem toho pak je, že i vůči vnějšímu světu z toho vzniká určitá nechuť, projevuující se nevrlostí, neochotou nebo dokonce směšnou arogancí vůči stranám, jež si ho dovoří vyrušit z jeho pochmurných úvah. Napraví se však tento stav věčným pranýřováním v tisku a zevšeobecňováním těchto vad, jimiž zatím bohudiky trpí jen nepatrná část našeho úřednického aparátu? Právě naopak. Křivda bolí schopného a svědomitého státního zaměstnance jako každého jiného a výsledek? Zatrpklota a hněv u něho zbytečně roztušují jeho pracovní výkon, který v průměru není malý.

Je nutné říci, a to velmi hlasitě, že státnímu zaměstnanci patří veliký dík nás všech, že se dalo usilovně do práce hned po revoluci. Nemluvílo o ní, pokládalo ji za svou samozřejmou národní povinnost. Ochotně odcházelo do pohraničí a je tam i dnes vedle osvětových pracovníků nejkonsoolidovanějším elementem, který zvláště ve větších obcích přispívá samočinně vydatnou měrou k znormailisování života těchto oblastí. U těchto dnes tak proskribovaných byrokratů prakticky nedošlo k znatelnějšímu poklesu pracovní morálky. Objevili se naopak mezi nimi jedinci — a nebylo jich tak málo — kteří, aby mohli zvládnout úkol, dobou jim přidělený, neměli přes rok i déle rodinného života, protože od rána do noci vysedávali, pracující ve svých kancelářích, ničili si své nervy a zdraví, aby stál žil co nejdříve v sporádanějších poměrech. Jsou mnozí, kteří od revoluce neměli ještě týdeň dovolené. Našel se už někdo, kdo by jim za to řekl třebaš jen pár laskavých slov, jež nic nestojí? Nepamatuji se. Ale to je celkem vedlejší. Jde o jinou věc; o to, jakým způsobem rozumně odstranit onu nevráživost, jež potkává úředníka na každém kroku a postihuje vinného stejně jako svědomitého.

Především je to možné výchovou občanstva i úředníků ke slušnosti ve vzájemném styku. Nedostatek taktu s obou stran je příčinou mnoha zbytečných nedorozumění. Dále zrychlením a zjednodušením úřadování, což však není věc zdaleka tak snadná, jak se někteří samozvaní reformátoři veřejné správy domnívají. Je jisté, že mnohý pracovní proces je úřadem vykonáván zbytečně komplikovaně, což lidu právem rozčiluje. Je jisté, že někde, zvláště u úřadů svazků územní samosprávy, dráždí občanstvo množství nových nevykonných pracovních sil, namnoze slabě kvalifikovaných. Je však také jisté, že určit tyto zbytečné pracovní pochody nemůže nebo jen stěží může nezpracovaný laik, mající třebaš i nejlepší vůli. Bude na úředních samých, aby prošli celou svou agendou a snažili se o nápravu, aby zpytovali své svě-

Homí, je-li jejich vztah k okolnímu světu takový, jaký má být: sice důstojný, ale při tom skromný a hlavně slušný. Tím odpadne dobré polovina spravedlivých výtek a s tím i spousta nespravedlivých, jež hrozí znechutit kde koho, subalterního úředníka jako vedoucího šefa úřadu.

Byrokrat — ten dobrý i ten špatný — je povětšinou tvor, který se nedoveďe bránit. Neumí to a zdá se, že ani jeho zástupci v ÚRO nejsou v tomto ohledu dost čili; jinak si nedoveďu vysvětlit, že je možné, že se proti křivdám na úřednicích páchaných nikdo neozývá. Vypadá to pak, jako by kritizující měli vždy pravdu, a tu mají bohuďák jen málokdy.

Dr. Jaroslav Kudrňovský

Z čeho to pochází?

Pracuji již po deset let v továrnách a výrobních kovodělných. Vždy mne vábilo pozorovat lidi, jejich poměr k práci, tváře, vzněty, touhy. Kolik je v tom popudů, síly i slabosti, krásy i ohavnosti!

A přece, ač jsem poznal mnoho dělníků, úředníků, zaměstnanců i zaměstnavatelů, přece jsem našel velmi málo lidí, pro něž by byla práce opravdovým potěšením. Ale poznal jsem i takové, kteří žijí svému dílu, zaníceně se snažíce o výsledky své práce. Přemýšlel jsem a pídil se po příčině.

Neboť přes to, že jsem byl nadšeným komunistou (alespoň smýšlením jsem jím dnes zůstal, ač ve straně nejsem), viděl jsem, že příčina nevězí ve vyšším platě, v pohodlí či v materiálním zajištění. Neboť jak velký je rozdíl mezi jedinci na téže platební úrovni, třebaže za stejných podmínek!

Teprve v posledních dnech vlastní zážitky mi ukázaly příčinu dnešní chudoby lidstva. Zážitek byl silný, a přece jak nepatrná denní záležitost. Nic světoborného, zcela všední — a přece... Viděl jsem vyrůst dílo svých rukou. Viděl jsem zrození věci ve svých rukou, předmět, který potěšil, který zapadl do prostředí, v němž vyvstal. Tehdy jsem pochopil, co jest to nadšení z drobné práce, co jest to vidět narodit se dílo. A tak jsem pochopil, čím dnešní člověk je churav.

Není dnes již u většiny z nás chudoby hmotné, ale je to chudoba citová, kterou jest ohrožen dnešní život. Jest to téměř nemožnost tvořit, ztráta radosti z vykonané práce, tvůrčího uspokojení.

Snad by se to mohlo zdát směšné? Ale jděte mezi dělný lid do továren, do kanceláří, do obchodů a přesvědčte se. Zeptejte se — a kolik lidí vám odpoví, že je baví práce? Zvláště pak takoví pracovníci, kteří den ze dne stojí u téhož stroje, sedí u téhož stolu, konají stále tutéž práci, se vám svěří jedním slovem: ohrava. A ptejte se, proč tolik lidí utíká z továren na studie? To jest touha zbavit se jednostranného výkonu.

Dnes volání po zajištění, po vyšším platě není tak silné, neboť dnes je mízivé množství těch, jimž není zajištěno minimum obživy. A kde se přece ještě tak volá, jest to spíše proto, že člověk potřebuje povzrazení, jest to potřeba některých vyprázdnit plíce před forem, ukázat co dovedu.

Příčina otravy jest v organizaci podniků podle kapitalistického způsobu. Kapitalistický řád nehleděl na to, co prospívá zaměstnancům, ani neměl zdravé míry pro zaměstnavatele. Byl však postaven na nutnost vyrábět nehospodárně a nezdravě. Ubil cechy a ubilí doposavad řemesla, neboť i dnešní citový proletariát je jeho důsledkem.

Ještě jedna příčina zde jest, a to téměř nemožnost důvěrného styku s přírodou, tou, která dává tvůrčímu toužení rozkvést, která vyrovnává jednotvárnost denního života zřením svých rozmanitých tvarů.

Soulad v životě, tvůrčí snaha po přeměně, tvůrčí práce, to jest to, co se dnes člověku nedostává a je tím nemocen celý svět. Tim je možno vysvětlit onu vlnu nudy, o níž se tolik píše. Neurovnanost a nesoulad ve styku člověka s člověkem, člověka s okolím. Boj o lidské štěstí není bojem o blaho, hoby, přepych, ale o tvůrčí radost z práce, o zachování toho, čím se člověk liší od zvířete, neboť jest v první řadě tvorem tvůrčím.

Dosáhne-li jedinec uspokojení ve svém denním díle, nebude mít ani potřebu hádek, manifestací, více méně neplodných výbuchů, ale bude svojí radostí naplňovat potřebu všech. Ovšem, důsledek: bude nutnost výroby předmětů jakostnějších, trvanlivějších a přesnějších. Bude to znamenat vyřazení seriové výroby, možnost změny pro každého. Ale jest to důsledek nutný.

Vladimír Smetana, mechanik

Konečně čistka do důsledků

Když bylo skončeno před národním soudem průvodní řízení v procesu proti bývalému ministerskému předsedovi Janu Malypetrovi, dodalo náhle ministerstvo vnitra další usvědčující materiál, nalezený ve štěchovickém archivu, podle něhož se obžalovaný dopustil zlého činu tím, že napsal K. H. Frankovi děkovný dopis za to, že jeho zeť byl propuštěn z koncentračního tábora. Ministerstvo vnitra, které nepřikvačilo v tomto případě se štěchovickým archivem až po skončení průvodním řízením po prvé — opět s tímž výsledkem, že obžalovaný byl osvobozen — bylo veřejně a právem desavouováno poukazem na nezvyklost a nevysvětlitelnost tohoto postupu. Soudnému člověku a tím spíše soudci nemůže totiž nevrátit hlavou, jak je to možné, že při dlouhém vyšetřování obžalovaného a sledování důkazů proti němu byl nalezen další usvědčující materiál tak pozdě, nebo, byl-li po ruce dříve, proč nebyl o něm včas informován národním prokurátorem, aby mohl tento hřích pojmut v obžalobu. Ministr vnitra, jehož ministerstvo bylo tímto postupem přinejmenším poněkud zesměšněno, jistě své úředníky za to nepochválí a nedoporučí další užívání této metody.

Na druhé straně se však lze těšit zjištěním, že soudce podle tohoto postupu, počíná se ministerstvo vnitra zabývat i takovými hříchy proti národní čti, které nepovažovalo za tak významné, aby jejich vyšetření postupovalo příslušné rozsuzující instituci; to jest, rozhodlo se zřejmě vyřadit do 4. května i nerozřešenou dosud otázku účastenství v Heydrichově rekreační akci, v kteréž věci přes časté veřejné zmínky i výzvy zaryté odpíralo vyhlásit jakékoli své stanovisko.

Jan S n á ř e l

Národní směna za švýcarské hodinky?

Ve dnech nedobrovolných černých a studených hodin, kdy je obyvatelstvo stísněno uhelnou pohromou, je zajiště potřeba žádat vysvětlení, jak bylo vlastně rozhodnuto o návrhu, který byl v listopadu v Uhelné radě zástupcem ostravského syndikátu přednesen a na této poradě veřejně projednáván jako zcela zvláštní případ. Podle sdělení zástupce tohoto syndikátu prohlásili totiž ostravští horníci požadavek, aby byli ti, kdož se účastní v tamním revíru národní směny, odměněni za tuto práci pro vlast švýcarskými hodinkami. Je to nutno vysvětlit jednak proto, že před zimou, která, jak vidíme, nedopadá s námi, pokud jde o uhlí, zrovna nejlip, jistě by nikoho nenapadlo vyvážet z Československa do ciziny naši energii za statky tak zbytné, jako jsou švýcarské hodinky, a jednak ovšem proto, aby bylo dobré jméno ostravských havírů zbaveno podezření, že se někteří kořistníci ohlíží zúčastnit národní směny nikoli z lásky k vlasti, nýbrž k švýcarským hodinkám.

Emil Krejčí

Pětrosí politika

Jsou politikové a novináři, kteří se domnívají, že nepřijemné skutečnosti sprovedí se světa, budou-li o nich mlčet. Část mládeže se nechová tak, jak by se chovat měla — tu prohlásíme, že mládež, která se špatně chová, u nás neexistuje. Část pracujících zapomněla, že v socialistickém státě pracuje pro sebe a ne pro kapitalisty — tu prohlásíme, že sabotéři pracovní morálky u nás neexistují. Některé národní výbory nerespektují platné zákony a nařízení a pokoušejí se vytvářet okresní, obecní a provinciální »práva« svá — tu řekneme, že o takových národních výborech vůbec nevíme. Takových případů bylo by možno uvádět veletucty. Je to počínání naivní. Naši lidé jsou soudní. Chtějí vidět skutečností přímo do očí. Ten, kdo pravdu skresluje, může být jist zkrátou důvěry většíny těch, jež se snažil, třebaš boma fide, informovat špatně. Pětrosí politikou lze někoho pomýlit jednou, dvakrát. Ale na ní nelze zakládat politickou existenci.

Jiří Z h o r

Slušnost na úřadech ještě nevymřela

Před několika dny jsem byl potěšen. Našel jsem nebyrokratický úřad! Jsem majitelem cestovního pasu a žádám o prodloužení. K tomuto úřednímu aktu je mimo celé řady jiných dokladů také třeba potvrzení příslušného doplňovacího velitelství, že proti prodloužení nemá námitek. Seznámil jsem se již trochu s nevyzpytatelnými cestami našeho úřadování. Protože je s okresním městem špatné spojení a nechtěl jsem ztrácet půl dne, zavolał jsem okresní doplňovací velitelství, abych se informoval, kdy je úřední den.

Dostal jsem spojení a žádal jsem o informaci. Voják telefonista mně nemohl dát odpověď a spojil velitele. Ten se zeptal, co potřebuji, požádal mne, abych chvíli sešel, vyhledal zatím v kartotéce můj záznam, zeptal se mne na podrobnosti a řekl: »Potřebujete to rychle? Raději byste sem nejezdil, že ano? Tak vám to tedy pošlu poštou. Žádost, stylisovanou tak a tak nám pošlete dodatečně.« Poděkoval jsem, nevěřil jsem však, že vyřízení dostanu. Druhý den skutečně poštou přišlo!

Asi před půl rokem jsem o podobné povolení žádal v Praze. Byl jsem ve čtyřech různých úřadech, než jsem jej dostal. Trvalo to šest dní.

J. H.

politika

Jiří Zhor

Slova z gumy

Tři slova užívalo se v našem slovníku od květnového převratu snad nejčastěji: kolaborantství, asociálnost a illegalita. Kdekdo u nás, podle tvrzení svých dobrosrdečných bližních, v protektorátním údobí kolaboroval, kdekdo, podle téhož svědectví, v této době byl asociální, kdekdo, podle svého vlastního tvrzení, pracoval v illegalitě. Lidé si navykli hrát na zmíněné tři pojmy jako na tahací harmoniku. Slova ‚kolaborant‘ a ‚asociál‘ se stala kamenem, kterým si rivalové a konkurenti, zejména úředníci, ale často i vědeckí, umělečtí a hospodářští, navzájem rozbíjeli hlavy. Stál-li kdo komu v cestě jako uchazeč o stejný byt nebo jako petent o stejné místo, křiklo se o něm, že je ‚kolaborant‘ nebo ‚asociál‘, a ten, kdo se musel bránit, nadmul obyčejně hrdinsky prsa, stoupl si na špičky a začal vykřikovat: Já, který pracoval v illegalitě, kolaborant, asociál? Kdože to o mně říká? Pan Ypsilon? Ypsilon, který u Landráta žebral o protekci? Ypsilon, který byl jedna ruka se všemi Treuhändry?

Obvinění plodila protiobvinění. Udání bylo honorováno udáním. A v průbězích očistného řízení metali po sobě zmíněnými zlými slovíčky i páni svědci. Nastala devalvace slov.

Slova, o nichž hovoříme, ztratila u přemnohých lidí všechnu hodnotu i všechnu přesvědčivost. Očistných řízení bylo tolik, že začlo se pochybovat o tom, zda vůbec někdo u nás je čistý. Zatím co Poláci hlásali hrdě do světa, že neměli vůbec kolaborantů, u nás jsme počet kolaborantů do světa slavnostně vybuchovávali. A ještě jiný zajímavý zjev: z přčetných našich válečných ustrašenců stali se pováleční hyperrevolucionáři a hrdinové a bouřní nimrodi protikolaborantských honů. Jakýpak div, že mnoho lidí u nás dívá se dnes na válečnou revolucnost a válečné heroismy ostrou lupou. Nastalo tak dokonalé zmatení pojmů, že se v něm jednou svědomitý a poctivý historik protektorátních časů těžko vyzná. A to byl konečně i důvod, proč jistí lidé toto zmatení pojmů přivodili nebo aspoň podporovali. Neboť, přiznejme si, byli mezi námi skutečně opravdoví kolaboranti. Někteří lidé se v dobách našeho největšího národního útisku k národnímu společenství chovali opravdu vzorně asociálně, a vedle těch, kdo se revoluční medaili v nedávných měsících přizdobili, jak z úředních míst bylo přiznáno, jen, mírně řečeno, nedopatřením, byli mezi námi skuteční illegalní pracovníci příkladně stateční. Většina jich zahynula ovšem ještě za okupace rukou katovou nebo v koncentračních táborech.

Prošli jsme peklem. Do té obłudné doby za námi sami ještě dost jasně nevidíme. Reflektor do tváře vrhal tenkrát lidem jen Arijský boj a Vlajka. Byla to doba, kterou bylo velmi obtížné projít se zdravou kůží a projít jí současně se ctí. Pud sebezáchovy hnal lidi k taktice mimikri.

Přírodopis nás učí, jak mnoho živočichů se v těžkém boji o život připodobňuje svému okolí, nejen barvou, ale i tvarem, aby snáze uniklo nepříteli. Kolik lidí se snažilo přezimovat válku v zdánlivém bezživoti! Ne každý z těch, kdo se snažil válku přežít taktikou mimikri, ztratil při tom čest. Pokud jsme byli veřejnými zaměstnanci, podepsali jsme téměř všichni slib věrnosti vůdci. Podobali jsme se člověku, který jde bezbranný temným lesem, a je přepaden tlupou loupežníků s automatickými pistolemi. Vi ac metu, silou a strachem, jak říkají latiníci, byli jsme přinuceni k ledatemus, co se nám z duše protivilo a co nás hluboce pokořovalo a ponižovalo. Volal-li úředníka všemocný E. Moravec telefonicky, a řekl-li v úvodu rozhovoru »Vůdci zdar!« a odpověděl-li ten, kdo byl volán, hláskem panimámy vláskem také »Vůdci zdar!«, bylo to kolaborantství? Ti, kdo neměli přímý styk s německými úředníky v úřadech, mohou posuzovat a odsuzovat jednání těch, kdo tento styk, bohužel, měli velmi často ke své upřímné neradosti? Byli ovšem lidé, kteří přímo škemrali o to, aby německá vrchnost na ně milostivě shlédla. Lidé, kteří teutonským mocipánům lezli kamsi zcela dobrovolně a z pustého kariérnictví, ne proto, že už na některých místech seděli, nýbrž proto, aby některá lepší místa obsadili. Byli horlivci, kteří se snažili upozornit na sebe německé panstvo přehnaně vysokým výkonem, pedanterií při provádění německých rozkazů, vrtichvostskou iniciativou. To tedy byli skuteční kolaboranti. Jestliže se dnes někdo z těchto lidí chce přitřít do kategorie těch, po nichž byl hozen kámen kolaborantství jen z motivů nízkých a nečestných, musí být zakřiknut a odkázán do patřičných mezí. Skutečným kolaborantům se tresty a vyšetřováním neubližuje.

A ještě poznámku: jsou mimikri a mimikri. Ten, kdo vstupoval přeočhotně do Svazu pro spolupráci s Němci a do Ligy proti bolševismu a hledal v jejich členství chůdy, kterými by se vyvýšil nad své okolí, má dnes jediné právo: mlčet. Ten, kdo s devotní loyaltitou odpovídal na ankety Arijského boje, nechť netouží po návratu do života veřejného. Je-li to umělec, ať pokorně tvoří a pracuje, ale ať znovu netouží po veřejných hodnostech a funkcích. Všechny ty věci konečně jsou věci taktu. Kdo měl kdysi přehnaný strach, nesmí mítí dnes přehnanou kuráž. Dr Stránský už ve svých »Hovorech k domovu« bystře odlišil ty, kdo zradili, od těch, kdo pouze zapřeli. Jidáše od Petru. Ale i Petrum sluší občanská skromnost. Nehrdinové, neříkejme, že jsme byli hrdiny — a přiznat se k lidským chybám umělce i vědce jen šlechtí. Neumím si představit herce, který za války nebyl právě vzorem statečnosti, v jevištní roli národního herce, ale umím si ho představit v rolích jiných, jimž jistě dá, co jejich jest, a jejichž poctivým zvládnutím nejčestněji zaplatí svůj válečný hříšek. Ten, kdo za války uhájil si vůči Němcům úhoří taktikou vedoucí místo v některém z ústředních úřadů a po převratu byl dočasně distancován, je-li rozumný, nebude usilovat o návrat do dřívějšího vůdčího postavení, i když se prokázalo, že se přímo neprohřešil proti některému paragrafu příslušných dekretů. Nejen ti, kdo soudí, ale především i ti, kdo byli souzeni, musejí mítí už ve svém zájmu smysl pro psychologickou únosnost některých návratů. Nenalezl se člověk ten, který by mohl sloužit režimům všem. Po převratu byla parforsní štvance na kolaboranty. Nyní, zdá se, mnozí by rádi pro ně vymohli generální absolutorium, aniž by hodnotili a posuzovali případ po případě. Zase se generalisuje, a zase, jako tak často v dobrých Čechách, jde se z extrému do extrému — střední cesta, proti které se kdysi zpívaly ostré písničky, bude přece jen nejvhodnější.

Běda slovům, z kterých se stane kámen! Jak je důležité, aby bylo vždy a ve všech situacích jasno v pojmech! Asociál! Víte, kdo býval za něj také pasován?

Profesor, který žáky zkoušel přísně. Tento výklad mohou schvalovat jen ti, kdo žakovskou samosprávu vykládají tak široce, že by žákům dovolili známkovat profesory a hlasovat o tom, kdo má být na škole ředitelem. I pisatel těchto řádků bude asi prohlášen za asociála, poví-li, že se mu tyto »revoluční« studentské postuláty nijak nelíbí. Ale jaká pomoc: je nutno, aby se našli lidé, kteří budou mít odvahu hájit práva přednostů na skutečný výkon přednostenské funkce, práva učitelů na spravedlivé a přísné klasifikování žáků, práva vedoucích inženýrů na požadování slušného a přiměřeného pracovního výkonu. Společnost by přestala být rozumně organisovanou společností, kdyby tato práva byla omezována a popírána. A přijde brzy den, kdy asociálním v očích všech rozvázných lidí bude ten, kdo by se něčeho podobného dožadoval. Svědomitý a poctivý výkon sociální funkce nesmí být považován za cosi asociálního, musí být považován za něco samozřejmého. Ředitel zářivých škol musejí opravdu ředitelovat a přednostové úřadů přednostovat. Když už pro nic jiného, tož v zájmu zdárného průběhu dvouletky a tím ovšem i v zájmu republiky.

A teď ještě o té ilegalitě. Byli po převratu úředníci, kteří v dotaznicích o chování za války rubriku »Illegální činnost« vyplňovali: »Poslouchal jsem cizí rozhlas«. Kautčkové slovo: ilegální činnost. A v podstatě zase jen mimikri, mimikri v novém boji o život. Najednou má žahadlo, kdo žahadla nikdy neměl. Všichni jsme nějak spolupracovali s nepřítelem, ale všichni jsme také přestupovali tak či onak jeho zákoník. Co hrdinů se objevilo po revoluci! Jaká látká pro budoucí autory veseloher. Kdosi, kdo soudil v čestném soudu filmové herce, postěžoval si ještě v r. 1945 v kruhu známých: »Sám jsem z toho jeden. Všem lze dokázat, že kolaborovali, a všichni přesvědčivě prokazují, že pracovali v ilegalitě. Tak nevím...«

Politické procesy posledních měsíců nás poučily, že nemálo lidí u nás bylo pojištěno pro oba případy. Kolik bylo dvojích železek v ohni, a kolik lidí mělo za války dvojí životopis: jeden do bitvy o Stalingrad a druhý od tohoto dějinného data. I František Zavřel může svědecky prokázat, že ještě za protektorátu hovořil velezrádně. I kolportace válečných anekdot byla, příznějme, ilegální prací svého druhu. Je jen obava, že o té skutečné práci ilegální postupem času budeme vědět stále méně. Ti, kdo ilegálně opravdu pracovali, většinou mlčí. Buď z cudnosti nebo proto, že nejsou už na tomto světě plněm hrdinů.

Všimli jste si už jedné s psychologického hlediska zvláště zajímavé skutečnosti? Pozorovali jste už, jak úsměvně klidnými posuzovateli slov »kolaborant«, »asociál« a »ilegální činnost« jsou ti, kdo se vrátili z koncentračních táborů? Jak právě proto, že za dlouhé měsíce od revoluce přeslechli tolikrát tolik gumových slov, stali se, aspoň velmi mnozí z nich, velmi kritickými soudci pingpongových turnajů s těmito slovy? Kolik takových turnajů jsou jen zápasy o pokál pro poválečné arivisty a šplhavce! Kolik takových turnajů rozsoudí spravedlivě teprve historie, historie, jež, padni komu padni, poví, kdo opravdu zradil a kdo v dobách nejtěžších zůstal srdcem i činy věrný. Historie třeba i portrét takového dr. J. Kalfuse vykreslí teprve v plné lidsky tragické výraznosti. Lidé filosoficky školení čekají klidně na tento dějinný soud. Přijde a bude spravedlivý. Ale již dnes je třeba nekřivdit, neopouštět tam, kde nesmí být odpuštěno, přiznat polehčující okolnosti tam, kde skutečně byly. Vedle případů složitých jsou i případy soudným lidem dnes už jasné.

Kéž se může říci o této době, že čestní lidé zachovali v ní smysl pro čest a občanskou odvahu. Temno, kterým jsme prošli, pokrývalo přemnohou páteř. Protektorátní nectnosti přestěhovaly se v míře velmi citelné do třetí republiky. Mnoho zlodějů začlo včas křičet: chytte ho! I na ohni veliké doby se přiházelo velmi mnoho nejosobnějších polívčiček. Revoluce mění právní řády. Mravní řády trvají za všech režimů. Jsou věci cti, o nichž se nakonec musejí dohodnout lidé bez rozdílu politického přesvědčení. Kdo nezradil, nesmí být nazýván zrádcem, kdo zradil, ať za vinu nese i trest.

Bylo by však už na čase dohodnout se o některých pojmech, poněvadž slova mohou být z gumy, ale gumovou se nesmí stát spravedlnost.

národní hospodář

Karel T a r a b a

Naše znárodnění a mezinárodní zájmy

I.

Lavina diplomatických not se řítí na zahraniční ministerstvo měsíc co měsíc, týden co týden. Všechny mají v záhlaví touž věc: »Náhrada za majetek občanů spojeneckých států. Znárodnění. Konfiskace. Rušená držba. Zároveň s notami docházejí výstřižky z tisku pěti světadílů. V mnohých jsou útoky na republiku, někdy oprávněné, jindy pokroucené, občas lživé. Jak kdy, záleží na režimu i na úrovni listu.

Zvláště útočná je již asi rok část tisku Spojených států. Útoky, i ty neopodstatněné, jsou vždy nepříjemné. Snad neukřivdíme, řekneme-li, že nepřispívaly k vytváření příznivé atmosféry, když se vláda republiky ucházela o úvěry americké Vývozní a dovozní banky.

Na hlavních pražských třídách je možno koupit si noviny všech významných států a všech politických směrů. V některých amerických listech bylo možno číst více nebo méně zjevné projevy, které v nejostřejší formě zněly asi takto: Proč má americká demokracie platit československé bezpráví? Než se anglosasko-sovětský poměr poněkud uklidnil, komentoval tisk sovětský tyto projevy asi takto: Americký kapitalismus odmítá pomáhat těm evropským zemím, které nacisté a válka rozvrátily, jež se demokraticky rozhodly pro socialistický řád. Zato nešetří pomoci Německu, Itálii a Rakousku.

Vacuum Oil, Petschkové...

Těžko dobrat se pravdy. Těžko získat přesné cifry. Černínský palác odmítá o věci hovořit: »Ještě to není zralé«. Americké velvyslanectví v příslušné loyality rovněž mlčí: »Zprávy pro čs. veřejnost mohou vydávat jen čs. úřady. You understand... atd.« Různé meziministerské komise jsou kolbištěm mnoha směrů, názorů i řešení. Předběžné porady skončily; (je jmenován vládní zmocněnec), neoficiální závěry některých členů lze shrnout v těchto několik odhadů: Americké požadavky náhrady za znárodněný majetek dosahují asi dvou miliard korun, náhrady za jiný majetek obdobné částky, poněkud menší. Všechny případy je asi tisíc. Některé jsou velké: Na Vacuum Oil Company byl zúčastněn koncern Standard Oil, na Telegrafii ITTC (International Telephone and Telegraph Company); dále Thonet Mundus, nábytkový kartel, a bratislavské textilní závody Danubius, na nichž byla podstatně zúčastněna skupina amerických občanů. Rotschildové (čti Rodšajlt) měli zájmy na Vítkovicích, nu, a pak ovšem neschází pražští Petschkové se zájmy v ústeckém uhlí a mnoha jiných oborech,

velmi rozvlíčených, bratří Andresové (obchodní dům ARA), a brněnský Stiassny. Všichni jsou zastoupeni advokáty v USA i v republice. Nikdo si nevzal zašátečnicka, někteří mají advokáty velmi vlivné, Petschkové a jiní jednu z vedoucích newyorských kanceláří. Její šéf John Foster Dulles, je vynikající odborník republikánské strany pro zahraničně politické otázky, jezdil s Byrnesem na řadu světových konferencí, a může se do roka stát ministrem zahraničních věcí. Tak.

Ti velcí zájemci zatím proti republice v tisku nevytoupili. Ti menší tak činí častěji, zvláště v méně významných listech. Vedoucí americké noviny celkem vyčkávají. Reakce českého úředníka: »Z toho se nestřílí.« Věc je spletitá, a ta spleť má mnohé trny. Velmi zhruba odhadnuto, snad tři čtvrtiny žadatelů jsou židovského původu. Viděno národnostně, asi dvě třetiny všech žadatelů jsou Němci. Ve zbývajících třetině je mnoho Maďarů.

Židé nebo Němci?

Průměrný Američan nikdy nepochopí, proč má americký občan, který v třicátých letech byl čs. občanem a žil v Sudetech nebo na jižním Slovensku a mluvil německy anebo maďarsky, trpět dvakrát: jednou za okupaci proto, že byl žid, a jednou ve svobodném demokratickém státě proto, že je pokládán za Němce nebo za Maďara. Průměrný československý občan (i úředník) zas nikdy nepochopí, proč by neměl být konfiskován majetek Němci jen proto, že je židovského původu. Kdo poněmčoval, kdo mluvil maďarsky, atd., vždyť to znáte. Lidé ve střední Evropě věří v pojetí kolektivní viny — i když jde v některých případech o výklady poněkud přitažené za vlasy — ale i tento způsob jsme trochu převzali od nacistů. Lidé v Americe lpí na osobních i majetkových právech jednotlivce. V Evropě je a v Americe není rozšířen zvyk vidět život jako boj různých tříd.

To je jen kus té spleti. Někdy jde o nároky anebo požadavky dědiců: starší generace zůstala v plynu a mladší chce továrnu, dům, nebo koberec a obrazy, nebo jen domek a nábytek a šicí stroj a kastroly. Někdy jde o vzdálené příbuzné: bratrance, synovce a podobně. Dědictví je samo o sobě věc spletitá. Najít majetek je často obtížné; dokázat, že na to mám nárok, že ho nemá jiný; zaplatit dědické poplatky, někdy i dávky atd., atd. Tohle všechno projednávat, když majetek je třeba ve Varnsdorfu a dědic nebo rád-by-dědic v západním Texasu — co kdyby na něm některý národní výbor chtěl doklad, k jaké národnosti se hlásil on i jeho zemřelá teta v roce 1930?

To ještě není vše. USA a ČSR uzavřely, tuším v roce 1927, naturalizační úmluvu, v níž se stanoví, kdo se jak může stát občanem druhého státu. No, a za války dostali americké občanství lidé podle jiných zásad. O tom netřeba mlčet, americké velvyslanectví odmítá rozlišovat dvě třídy občanů a poskytuje plnou konsulární ochranu každému, kdo má platný pas. Soudí, že ona úmluva o naturalisaci se týkala jen vojáků a že se při podpisu vůbec nepředpokládalo, že by se jednou měla vztahovat na věci majetkové. Čs. úřady se zas drží litery oné úmluvy: to a to bylo dohodnuto a hotovo. Nikde není řečeno, že se úmluva na majetkové věci nevztahuje. V Praze žije dosti a v USA ještě více lidí s americkým pasem, které čs. úřady považují podle platných předpisů za čs. občany.

Jen asi desetiina žadatelů se narodila v Americe. Náhradu požadují všichni. Američané celkem uznávají, že nemůžeme vyplácet dolary, dokud k nám nebyly investovány. Jsou tedy ochotni spokojit se s Kčs; někteří chápou, že po určité, snad dlouhou dobu nebude možné ani ty koruny vyvézt. Většina žadatelů nechce peníze, nýbrž majetek. Čs. vláda se zavázala, že poskytne »efektivní a slušnou« náhradu. Americké vládě se dostalo slibu, že o věci bude jednat smíšená paritní komise. Dohodu, podepsanou v Americe, schválila loni v listopadu jednolhasně celá vláda Národní fronty. Paritní komise se dosud nesešla.

Žádná velmoc nezasáhla

Zásadní věci mají často zahraničně politické důsledky. A někdy, zvláště jde-li o malý stát, může se ve vnitropolitických věcech projevat mírný nebo méně mírný vliv ze zahraničí. Protože to je zásadní věc, je nutno mluvit otevřeně: většina vedoucích činitelů Spojených států se nedívá na postupující socialisaci v Evropě se zálibením. To je nám líto, avšak, bohužel, jako suverénní stát na to nemůžeme brát zřetel. My zas věříme, že Evropa je v této době na alespoň částečnou socialisaci zralá a můžeme jen litovat, že Spojené státy jsou v jiném údobí hospodářského vývoje a že je proto těžké, aby tam dnes správně chápali naši situaci. Řekněme hned na tomto místě, že žádná velmoc dosud ani náznakem neprojevila přání, abychom si své podstatné věci zařídili jinak, než si je zařizujeme. Jak USA, tak i Sovětský svaz a stejně Velká Británie jsou v této věci naprosto zdrženlivé.

Strašidlo jde Evropou

Sovětských majetkových zájmů u nás před válkou nebylo. Britské zájmy — a tudíž dnes i požadavky — jsou nepoměrně větší než zájmy americké (koncern Unilever — ústecký Schicht, zas Vítkovice a mnohé jiné.) Stojí za zmínku, že krátce po osvobození byly britské žádosti naléhavější než americké; když začala labouristická vláda znárodňovat některé úseky britského hospodářství, naléhavý tón ustoupil — britští socialisté vidí, jak nesmírná je problematika slušné náhrady. V druhém týdnu ledna přijela do Prahy delegace švýcarská, jednat, první ze všech, konkrétně a na místě o způsobu náhrady. Švýcarský případ je politicky jiný než britský; Švýcarsko je snad nejrozhodnější a jistě poslední evropsku tvrzí, kde vládne a možná dlouho povládně demokratická buržoasie. Dojmy z tisku i z rozhovorů se shodují v tom, že většina Švýcarů dnes vidí v komunismu stále ještě to strašidlo, o němž hovoří první řádky Komunistického manifestu; už sto let jde v jejich očích to strašidlo Evropou. To jsou představy — praxe je reální. Svobodné noviny popsaly 9. ledna v hospodářské rubrice jejich postoj takto:

»Švýcarští činitelé v podstatě sdílejí čs. názory o zrádcích a kolaborantech a mají zájem jen o nároky švýcarských občanů. Jejich poměr k ČSR je velmi přátelský. V Praze budou společně s našimi zástupci hledat vhodný způsob dohodnutých zásad... náhrady... za znárodněný majetek se vyplatí ve volných valutách, pokud se u nás do příslušné podstaty volné valuty před válkou investovaly. Nelze tedy požadovat švýcarské franky nebo dolary a pod. na příklad jen z důvodu dědictví. Tyto zásady hájí čs. vláda vůči všem spřáteleným státům.«

Lze snad dodat, že spřátelené státy vcelku tyto zásady uznávají; jejich vnitřní režim při tom ovšem nerozhoduje.

Jiné otázky jsou zatím sporné; o nich a o konkrétních případech až příště.

literatura a umění

Dr Antonín Engel

Okolo jedné soutěže

(Soutěž na úpravu Staroměstského náměstí a novostavbu radnice)

Výsledky soutěže na toto thema byly před nedávnem (27. XI. m. r.) předloženy veřejnosti na výstavě v Městské knihovně.

Devadesát dva návrhy jsou tu předvedeny Pražanům, tedy množství nebyvalé i na naše poměry, což je zajisté svě-

dětstvím nejen živelného zájmu architektů o věc, ale i dokladem jejich vzájemného, nikoli však osobně prospěšného soužití.

Soutěž nyní vystavovaná je zejména svědectvím obou zmíněných impulsů, při které však snaha po ovládnutí daného problému jistě převažovala nad zájmem pouhé řevnosti. Na druhé straně způsob vypsání soutěže s příslibem odměn pro ty, kdož v prvním kole obstojí, byl nesporným magnetem.

Jiná je otázka, zda takové množství soutěžících je předností, což platí i pro abnormálně mnohočetnou porotu. (24 členů řádných a 8 náhradníků.) Oba zjevy jsou typické pro dnešní dobu, která, jak se zdá, holduje více množství než jakosti.

Oba velké sály jsou doslova přeplněny vystavenými projekty. Výsledek je tento: I. cena neudělena, udělena cena pouze II. (arch. F. M. Černý) a tři ceny III. a 100.000 Kčs (ing. dr. A. Černý, ak. arch. B. Hlinský, ak. arch. H. Podzemný, ak. arch. A. Tenzer, ing. arch. A. Benš). Dále byly uděleny odměny a sice: 2 a 40.000 Kčs, 2 a 35.000 Kčs, 3 a 30.000 Kčs, 5 a 25.000 Kčs a 13 a 20.000 Kčs. Režijních příspěvků podle podmínek 15.000 Kčs dostalo se 26 autorům, vedle toho bylo odměněno šest návrhů jaksi mimo soutěž nestejnými odměnami v celkové částce 25.000 Kčs. Autoři čtyř cen, totiž jedné druhé a tří třetích, mají být vyzváni k užší soutěži. Na konci protokolu zveřejňuje porota v „Závěru“ své kredo.

Celkem vyžádala si soutěž na cenách nákladu 1,385.000 Kčs. S odměnami pro porotce, s nákladem na instalaci výstavy překročil celý náklad 2,000.000 Kčs.

To je ovšem více méně mechanický výsledek oné driny, kterou každá porota musí podniknout, aby zvládla zhruba různorodý materiál ohromného počtu prací a aby našla nějaké jen přibližně všem přijatelné kritérium ve spoustě nejrozličnějších nápadů. Že se nenajde snadno jednotné mínění i v základních věcech mezi členy poroty, nepřirozeně početné, je jistě pochopitelné. Jsou nejenom různé nadání jednotlivců, ale jsou i velmi různé zájmy. To je konečně lidské, dokonce velmi lidské. Na porotu odbornou vůbec nelze se dívat jako na sbor profesionálních soudců, vázaných svrchovanou disciplínou, ani juroři nevystupují ve funkci přísedících znalců. Již sám zrod poroty je produktem nejrozličnějších ohledů a zájmů a dokonce se uplatňuje u nás bohužel nevyhnutelná politická stranickost, přesto že by právě zde měla umlknout. Bohužel před touto rakovinou našeho veřejného života není úniku nikde, tedy ani zde. Není konečně divu, že ani to, co má být uměním, neubrání se třesku politických hesel, neboť celý náš život je tím prosycen.

V daném případě podléhají této nákaze stejně projektanti jako juroři. Už samé sestavě poroty předcházela procedura ne nepodobná oné, kterou známe odjinud a podle toho se vyvíjelo a usměrňovalo rozhodování. Tato tendence ovlivnila zejména nakonec celý výsledek soutěže.

Kdo se trochu vyzná v dějinách umění, v daném případě tedy architektury, rozpozná určitou periodicitu ve střídání slohových forem. Uvažme jen co příklad poslední fázi u nás typického baroka, po němž následoval vážný klasicismus, v naší zemi téměř nezastoupený, který se pak proměnil na chladný empir a vyzněl nakonec v tak zvaný biedermeier ke konci poloviny minulého století. S ním běžel současně novoromantismus a novegoticismus, do kterého náleží svým původem i Sprengrova fasáda radnice dnes vyhořelá. Rozpad slohové jednotnosti v druhé polovině minulého století pokračuje nezadržitelně, stává se rekapitulací všech historických period, jakýmsi karnevalem všech stylů a končí slohovou bezradností od počátku našeho století až dodnes. Tato byla stupňována vpádem jednak nových stavebních materiálů, nových stavebních konstrukcí a nakonec také účinkem nových metod, opřených o nové vědecké poznatky. Tyto poslední zvláště zapůsobily rušivě na poslední ještě se udržující zbytky tradic umění stavitelského, aby ho nakonec dovedly k formálnímu nihilismu, jinak řečeno k resignaci architektury na to, čemu se říká umění. Vývoj ten byl ovšem nutný, ale je nesporné, že vítězství vědeckých vymožeností odehrává se současně s nejnižší úrovní architektury, která se stala pouhou technikou, t. j. důmyslným stavebnictvím.

Každý současný výtvar dneška v oboru stavebním vyžaduje na autoru maximum napětí technických znalostí. Na úlohu stavební se dnešek dívá výhradně racionálně ekonomicky, stavba je nakonec cosi jako matematický výpočet, jakýsi stroj či aparát, ať už na bydlení, k úřední práci, k výrobě, a u kostelů tedy jako na stroj na bohoslužbu a modlení.

Nikdy metafyzická složka umění a jmenovitě architektury nebyla tolik zatlačena do bezvýznamnosti jako nyní. Vše, co bylo vždy v tomto umění, ať už šlo o chatu, palác nebo chrám, duchovní povahy, to nehmotné, nepostižitelné, zmizelo a vyprchalo. Proto také výtvar současné doby jsou nejzdařilejší tam, kde těchto duchovních momentů lze postrádati. Naproti tomu u temat, kde psychické momenty jsou nepostradatelným předpokladem již samou povahou věcí, moderní racionalismus selhává. Nejlépe to dosvědčují moderní kostely, které tak nepříjemně připomínají kina. Právem je možno tvrdit, že za nejvyššího triumfu současných věd umírá architektura, ta, která ve svých nejvýznačnějších výtvorech byla nejvyšší syntésou hmoty a ducha, tedy maximum toho, co lidskému tvorbu je na tomto světě dosažitelné.

Dokud nevyřídíme z duchovní dekadence, v níž nyní toneme, nezotavíme se také v architektuře, která byla, jest a zůstává zrcadlem své doby. Tato si jistě časem vytvoří nový výraz, což ovšem neznamená, že to musí být něco zcela nového pod sluncem. Nebylo by to ostatně po prvé, že se dostávají dokonce i recidivy, které ovšem nesmíme zaměňovat za historické epigonství. Snad právě proto, že se asi kladl příliš velký důraz na stvoření forem zbrusu zcela nových, nedostavily se vlastně žádné. Celé dnešní rozčarování z problému nového stylu není nic jiného, než následek tohoto základního omylu. V umění vůbec, tedy také v architektuře, je jako v přírodě, totiž stále se obnovující zrození. Jsme dědici krve svých předků a nikdo beztrpěně se nevyhne zákonům dědičnosti. Proto i nejprostší člověk podvědomě hledá v uměleckém díle cosi věčně platného, jemu srozumitelného. Snahy, které toho nedbají, minou se cílem.

Právě na výstavě soutěžních projektů na radnici je dobře pozorovat, jak obecnost reaguje na různé myšlenky návrhů. Jeho základní, třeba mlhavá představa je jiná. Veřejnost podvědomě cítí, že to i ono není to pravé, aniž ovšem může definovat, v čem to vlastně vězí. Buď se cítí dotčeno extrémními nápady a nehoráznostmi, jinde zase chudobou a prázdnotou výrazu. Obecnost nemůže ovšem pochopit, jak nesnadný zápas se tu vedl v myslech navrhovatelů. Bylo jenom málo společných velkých vodítek a ještě méně zábran, které by zamezily vykojení. Normálně pevnou brzdou výtvarníků bývá jinde pevná kázeň striktního programu, kdežto zde tentokrát úmyslně byl program velmi volný, napsaný jen zcela obecně. S hlediska ryze uměleckého bylo velmi správné nečinit předem násilí výtvarným představám, aby tyto nemusily otročiti příliš užitečným příkazům. Byl to nesporný klad proti soutěžím minulým, zejména proti soutěžím posledních z r. 1938.

Žel, že toto osvobození vyvolalo nežádoucí extrém, jevící se leckde jako přímá zvůle pro neexistenci pevných směrnic, které v tvoření architektonickém hrají vždy hlavní úlohu. Dějiny tohoto velkého umění vykazují nescetné doklady, že právě nesnáze, plynoucí na příklad z omezeného staveniště, vyhovění přísným požadavkům účelovým a velmi často také přísné ekonomii prostředků, staly se nejurodnějšími tvůrčími prvky.

Teprve z kritického napětí tvůrčí vůle umělce na straně jedné a z materiálních a jiných zábran na straně druhé zrodila se veliká díla. Na přemáhání překážek teprve se zocelily síly architektů a vydaly nejlepší plody. Teprve po vítězném přemožení všech nesází, daných terénem, polohou, požadavky ekonomie a dokonce někdy i nouzí prostředků, má architekt právo na konečné vyvrcholení svých sil a projevení suverénní tvůrčí vůle s trvalou platností. A naopak příliš volné pole působnosti demoralisuje často mnohé, zvláště ty slabé, kteří by za ztížených podmínek cítili se bezpečnějšími.

Avšak určitá dovolená svoboda ve volbě prostředků v daném případě byla jen zdánlivá. Nepsaným diktátem zde, který měl být opěrnou berlou všech užitych prostředků, bylo dané prostředí historického prostoru. V něm je obsažen řád a z něho měl každý vyvodit příkazy a omezení a nalézt kázeň pro svoji koncepci. Vskutku celý zdar úlohy vězel v otázce, kde jsou horní i dolní hranice, co má, co může ještě

a co už nesmí být. To se týká celku jako podrobností, dimenzí i měřítka, respektu k dějinám a památkám, stejně jako sebevědomí vzhledem k současnosti i budoucnosti.

Neznámá řada složek nejrůznější povahy, původu, vlivů a představ se tu střetá a chce být tvůrcem seřazena, usměrněna a vyvrcholena k společnému cíli, to jest vytvořit první budovu města, chrám municipality, zhuštěnou představu toho, co každý občan města v sobě nejasně cítí. To je ono, co Pražané a s nimi celý národ od své budoucí radnice očekávají. S touto představou na výstavu šli a ovšem také se smíšenými pocity z ní odcházeli, neboť jejich latentní představa nebyla uspokojena, jestliže ne přímo rozčarována. Radnice, stejně jako Staroměstské náměstí, náleží netoliko Praze, ale celému národu, celé republice. Na toto místo spěchají zástupy ze všech měst i z venkova. Jde tedy o stavbu vpravdě populární, kterou musí vidět každý, kdo přijde do hlavního města státu. Již z toho plyne, že úloha příštího projektanta nebude snadná, neboť nečeká ho nic menšího, než úkol podchytit skrytou představu nesčíslných jedinců nejrůznějšího chápání i inteligence a přetavit ji do sumárního, všem stejně chápatelného a snad dokonce i milovaného díla!

Něco takového se už jednou u nás odehrálo, když šlo o stavbu Národního divadla, budovu, která již předem byla hýčkána celým národem. Také tehdy byla soutěž, ovšem jen několika málo architektů (Niklas, Ullmann), při níž nesporným vítězem byl Josef Zitek, po několika stoletích vzácný případ českého architekta, který se uplatnil v Německu (museum ve Výmaru). Jeho dílo podchytilo monumentální touhy celého národa a stalo se pomníkem našeho znovuzkřížení. Nikdy před tím a ovšem nikdy potom žádné dílo u nás nevyvolalo tento zárazk a nelze opravdu bez nostalgie nevzpomenout tohoto šťastného období. Bylo vysloveno srovnání případu radnice jako období se záležitostí Národního divadla v dobré víře, aby podobný šťastný osud jí přál. Žel, že je to zatím jen zbožné přání, neboť všechny ostatní okolnosti jsou bez výjimky jiné. Bude dobře si to podrobně rozebrat.

Stačí si pouze uvědomit, že celá situace evropské tvorby architektonické byla tehdy naprosto jiná. Tehdy nebylo žádné problematiky slohové jako je tomu dnes. Novorenesance vládla bezpečně v celém kulturním světě, měšťanská společnost byla ještě velmi stejnorodá, panovalo bohatství a hospodářský vzestup. To vše se obráželo v umění honosném, ba až překypujícím. A dnes? Po druhé válce nevidané pustošivosti, po zřícení hodnot hmotných, mravních i duchovních, kde je hlubina bezpečnosti dnešního člověka?

Prošli jsme tragickým obdobím celého lidstva, žijeme na troskách staré kulturní Evropy, všude kolem nás rozvaliny, chudoba a bída.

Za této situace stojíme jistě na prahu nové dějinné éry, jejíž dosah a tvář uvidí teprve snad příští generace, za obecného zmatku idejí, deroucích se na povrch, ale ještě syrových; za toho všeho chystáme se stavět dílo, které má být něčím více než pouhou stavbou, konstrukcí pouze užitkovou, administrativním ústředím. Každý cítí, že by to mělo být cosi vyššího, duchovnějišího, jistě i slavnostního, co by zároveň vyjadřovalo a monumentalizovalo veliké události v životě národa a jeho hlavního města, události, které právě i zde se odehrály. Jde o novou budovu na posvátném prostoru historickém, kde jedno s druhým souvisí a navzájem podmiňuje. A mělo by se to stát takovou formou, která má vždy přetrvat tak, aby příštím generacím byla pomníkem dějinného převratu a měla by mluvit jazykem všem srozumitelným a být něčím, co může vzniknout jen zde a nikde jinde, co nemá jinde příkladu, ani nemůže mít nápodoby.

Kdo z nás je dosti silný, aby toto nesmírné břímě na svých bedrech unesl?

Ty historické objekty staré radnice, které přes všechny rány se vcelku zachovaly, ta věž mohutná, ale nevysoká, ta kaple, klenot gotiky karolinské, slavný orloj, — to vše už předem dává meze nové budově, která je nesmí pohltit ani deklasovat, která spíše se má podřítit, ale zase nikoli nedůstojně se krčit. Nová budova má ovládat, ale neznásilňovat, má být první budovou slavného náměstí, které má spoluvytvořit, doplnit. Má to být slavnostní symfonie, vítězný hymnus sebevědomého národa.

Jak vzdálení jsme ideální představě při pohledu na oněch 92 návrhů! Lze se však tomu divit? O co jiného se mohli architekti opírat, než v nejlepším případě o své vlastní, sub-

jektivní představy? Co jim mohla poskytnout soudobá atmosféra, prosycená jen politikou? Co jim může dát doba, nechápající hodnoty nadčasové, tedy právě to, co z pouhého stavebnictví dělá architekturu? Tedy umění, u kterého především princip věčného trvání musí být vedoucím. To vše co vidíme ukázkou, je ovšem plodem dlouholetého předválečného vývoje, který teprve zde dospěl vhodně ke katastrofě, jakmile šlo o budovu, která se vymyká běžným pojmům a navykým metodám racionálním a konstruktivistickým. V tom je těžká krize současné tvorby, omezující se na ryze profašistický výraz. Odpoutána od jakékoli tradice, současná architektura dosud nevytvořila a ani nemohla vytvořit zásobu formálních zkušeností, bez níž, obdobně jako v řeči, nelze psát básně. A v daném případě jde vskutku o cosi, co by mělo být básní, jakýmsi kamenným dramatem, tektonickou hudbou, krátce tím, co z díla technického tvoří dílo umělecké.

Jen toto může překlenout nevyhnutelné rozpory minulosti, zastoupené zde historickými budovami, ať již v současném protilehlými, se současnými, resp. budoucími budovami, o něž usiluje naše doba. Jinak než vrcholnými prostředky uměleckými, nelze dosáhnouti žádoucího souzvuku starého s novým. Oba musí ovládat nějaký společný řád, platný pro celek, tedy pro prostor náměstí s výškami, střechami a konturami jeho stěn, s jeho měřítkem, plastikou, reliefem, to vše za předpokladu, že se vyvaruje všeho, co není posvěceno účelem o maximální zdar celku, jakým je Staroměstské náměstí.

Jak se to má stát, v čem to vlastně spočívá, zůstane ovšem vždy tajemstvím tvůrce, najde-li se takový. Za tuto hranici nelze jíti dále, zde začíná sféra metafysická, jež se vymyká prognose.

Na tuto soutěž tedy — a i když je to pokus zatím nezdařený — je nutno se dívat jako na první náraz, který vykonal přece jen určité poslání aspoň v tom, co nemá nebo nesmí být. Zúčastnění projektanti, náležející několika generacím, zasadil se poctivě v boji o tento problém, i když zatím prohráli. Rozčarování muselo přijít, ale nesmí se zapominat, že veliké věci, mají-li opravdu jednu dýchací dechem věčnosti, vznikají pomalu, vyžadují si vždy mnoho obětí a trvá třeba desetiletí, než uzrají. To se může stát i zde, a dokonce bude lépe, aby zápas o konečnou formu trval raději déle než krátce, aby vzniklo dílo, které obstojí před příštím generacím. Kletbou dnešní doby je chvat a krátkodečnost, pro kterou nic vpravdě velkého a trvalého nemůže vzniknout.

Umělecké dílo vyzařuje tu duchovní energii, která do něho byla vdechnuta při jeho zrodu. Za jakou dobu a za jakou cenu se to stalo, nebude příští generace již zajímat, a také se na to soud dějin nikdy neptá. Vždy rozhoduje jen výsledek. Dějiny slavných staveb jsou toho výmluvným svědectvím.

V duchu už slyším válečný pokřik o tom, že zde nutně musí být postupováno rychle, jak potřeba káže, ale tím se nesmíme dáti mýlit. Ukáže se, že problém teprve teď začíná a bude čím dále tím více zjevno, co vše si ještě na uměleckém úsilí vyžádá, než se vykrystalizuje konečná forma projektu. Od toho pak k provedení zase uběhne hodně času i za předpokladu, že nic nepříznivého postup nezabrzdí. Nic zdar veliké věci více nepoškodí, než chvat! Příznaky toho už jsme postřehli v náhlém požadavku vehementně uplatňovaném po rychlém zboření Sprengerovy fasády, která prý hrozí sesutím. Pevně doufáme, že otcové města budou tak moudří a opatrní, že tomuto spěchu klidně odolají a odloží tuto záležitost za současného zabezpečení této fronty na dobu, kdy už bude zcela jasno, že nové dílo dospělo do takového stadia, že může být i s jeho stavbou započato. Pak teprve bude čas ke zboření Sprengerovy fasády s jejím rychlým nahrazením novým dílem.

Pokusil jsem se ve zhuštěné formě vysvětlit veškeré okolnosti, které zpravidla doprovázejí zrod velkého stavebního díla. Posuzovatí soutěž samu jako takovou nepovažoval jsem za účelné, neboť stěží by bylo lze se vyhnouti kritice, která by mohla vést k polemikám, jichž bych si v tak vážné věci nepřál. Jsem přesvědčen, že věc sama najde si svou cestu, bude-li jen, což předpokládám, dosti silně a vytrvalé vůle, ať tak či onak dospěti k velikému cíli.

Každá úloha našla až dosud svého mistra!

doba a lidé

Michal Mareš

Proč jsem nepsal?

Národ náš skládá se ze dvou táborů. Na straně menšiny jsou lidé nenávistní a páchající zlo, kdežto na straně většiny nacházíme ty, kdo mají srdce dobré. Ten, kdo nenávidí, má v životním boji značné výhody, poněvadž nemá svědomí, dovede se lépe rvát (ne bojovat), a jeho doménou je lež a úskok. Lidé s dobrým srdcem jsou v nevýhodě. Silnou náturu má každý bezohledný člověk, on je přírodou předurčený neurvalec a rváč. Dobrému člověku jaksi neleží být rváčem, poněvadž se mu jaksi přičí čistýma rukama sáhnouti do světa kalu. To je tak asi stručný odhad situace mezi jasnem a temnem.

Při tom je nejhorší to, že do pláštiku vznešených idejí, praporů, standart a ideologií halí se namnoze celé tlupy darebáků. Bojovníci dobra ani nedovedou dobře odhadnouti své skutečné síly, jejich závadou je pocit ostýchavosti a vše, co s tím souvisí. Toho je se vzdáti a vrhnout se do boje. To jest: ukazovati vše, tak jak ve skutečnosti je. Prostředků je mnoho, nejpřednější z nich neúprosnost. A docela nic nedat na farizejský pokřik lživou konstruktivností se ohánějících masek. Neboť co je špatné, musí být vypleněno.

Bohužel, musíme ještě mluvit o minulosti. Není to už, ale bylo to: nemoužný policejní postoj k občanstvu, hrubé jednání s lidmi při vyšetřování, věznění, výslechu, předvolání a co s tím vše souvisí. Pomalu se zjednávala náprava. Zjedнала by se, kdyby se bylo mlčelo? A bylo toho třeba? Bohužel, cizina o tom věděla, jsou informována těmi, kdož všeho byli svědky nebo postiženými přímo. Existují o tom protokoly, za něž dobrý český lid původcům vděčen nebude. Člověku je stydno, že za smečku lidí s nízkými sklony, jimž bohužel na čas byla dána volnost, má trpět a být tupen krásný český genius, který je přímo předurčen k tomu, aby vybudováním cesty k národní soudržnosti příkladně se účastnil na stavbě všelidského bratrství. Ještě jednou: k čemu toho bylo třeba?

Zde byl úkol publicistů. Je to těžká práce, ale od postupu na cestě k uskutečnění pravé demokracie a ryzího socialismu nesmí nás nic odstrašiti. Je nutno odstranit především tajnou kamarilu zla. Náš lid pravdu miluje, hledá ji a váží si jí. A je třeba odstranit barikády strachu, zanechané nám zde Němci a jistými kruhy s velikou dovedností udržované. Kde má občan strach promluví o příkoří na něm spáchaném, tam nelze mluvit o pravé demokracii. Ale je také vina na straně lidu, jemuž chybí dostatek statečnosti, aby jasně a srozumitelně řekl, co chce. Je vyloučeno, aby mezi námi žili občané poníženi a uraženi, před nimiž by sám Dostojevský pro jejich utrpení padl na kolena.

Po několik týdnů jsem nepsal. Příčina je prostá: Buď se věnuji návštěvám nešťastníků, přicházejícím do redakce, a pak nepiši; nebo, mám-li psát, nemohu se věnovat redakčním návštěvníkům. Obojí však je stejně důležité. Co tedy činiti? Chci-li poznat lid, musím s ním být ve styku. To však vyžaduje mnoho času. Kdykoliv přijdu do redakce, sedí zde muži nebo ženy, z nichž převážná část svým vzhledem, vystálým utrpením na vás hluboce zapůsobí. Procesi uražených, defilé pokorených.

Každý případ by znamenal celé týdny pátrání a celé měsíce intervencí. Oči vpadlé a bez lesku nebo podivně se lesknoucí, tváře bledé, hlavy skloněné, postavy podloměné. Obětí zlých lidí. Publicisté, staňte se tak trochu advokáty chudých, staňte se tak trochu lékaři tam, kde pouhé všídné slovo porozumění již činí zázraky.

Zde vám dám spatřit defilé uražených a procesí ponížených jediného večera mezi 17. a 22. hodinou. A pamatujte, že těmito lidem je vždy dáti neúprosnou otázku: »Byli jste bití? A kdo vás bil?«

Fuj, praví Gothe ve Faustovi: Politická píseň, ošklivá to píseň.

Mluví se v této souvislosti mnoho o komunistech. Jo skreslováním skutečnosti, jakoby jen komunisté sami páchali křivdy. Zlé povahy vnikly do všech stran. V případech, které uvedu, jde třeba o národního socialistu, jenž stál u kolébky strany a je štván a pronásledován novopečeným národním socialistou. V jiném případě jde o lidovce, na němž násilí spáchal sociální demokrat, v jiném, kdy se soc. dem. soudruzi dopustili rasistického teroru, jinde opět v obci s lidoveckou majoritou je štvance na národního socialistu, jinde trpí křivdou sociální demokrat. Jakoukoliv kombinaci politických stran vám předvedu, nebo i kde soudruh soudruha a bratr bratra řeže.

Nad čím však se člověk nejvíce zachvěje, byly, v revoluci a krátce po ní, některé činy mládeže, oně mládeže, jíž bez dotázání lidu bylo jí dáno v 18 letech hlasovací právo jen proto, aby do volebních ohrad byla nahnána co největší stáda. Od tohoto daru předčasné dospělosti vzniklo tolik zla — z nichž kořaleční mor je pouhým průvodním zjevem. Horší je, jak si někdy, doufejme že zřídka, mládež počínala tam, kde kromě volebního lístku byla jí dána do rukou zbraň a výkonná moc.

Byl jsem nahodilým svědkem, když nacističtí bandité odváželi z dejkických kolejí na nákladních autech naše studenty. Na jednom z nich spatřil jsem mladíka ve fraku a s naraženým nočnickem na hlavě, pak jsem viděl studenta v třeskuté zimě v lehkém pyjama s naraženým cylindrem, několik studentů mělo jakousi hnědí pomazané obličejce. Německá omladina, eskortující transport, měla povyražení. A dál?

Do redakce přišel 65letý muž, Čech z pohraničí. Byl při převratu označen za Němce a dopraven do tábora v Modřanech. Tam musel na rozkaz mladíků sednouti do dřepu a v natažených rukou držeti bez pohnutí pušku. Když umdlával, byl vždy znovu zbit a polit studenou vodou, aby procitl. Jindy pak byl přinucen tento starý český hraničář s jedním Němcem k tomu... (Pozn. redakce: Redakce se rozhodla vypustit další líčení.) Starý muž si stěžoval, že těchto činů se dopouštěla skoro výhradně naše česká mládež.

Přichází asi 40letá žena. Úřednice berního úřadu na pražském předměstí. Byla obviněna zřizencem, že udala Němcům dva přednosty; ti byli zatčeni a jeden z nich se nevrátil. Úřednice byla vyšetřována a také dostala co proto. Zavšívěna pak pracovala poblíž tábora v Ruzyni. Nu, nemohla nijak při vyšetřování dokázat, že neudala. Bůh byl této ženě milostiv: jeden ze zatčených přednostů přežil německé mučírny, vrátil se a ubohou ženu rehabilitoval. Dosvědčil, že s jeho případem, ani s tím druhým, nemá naprosto co činit. Co by se stalo, kdyby se byl nevrátil?

Přichází poštovní úředník. Nemá odvahy říci vše, co se mu přihodilo. Že byl bit, hrozně bit od mládeže, od strážníků, a nakonec byl hozen největším nešťastníkem světa na pospas, aby si na něm ochladili záhu: polským židům v Terezíně. Tam tento muž, český vlastenec z pohraničí, jak může dokázat tucty dokumentů, pobyl sedm měsíců! Má vyražené zuby a hluboké stopy na lebeční kosti. Hned na počátku prvé republiky šel do pohraničí služebně. Do R. Tam po mnoha letech dostal občanské právo. Vydržel ve službě na svém místě až do posledka, když nás stihlo národní neštěstí. Když pak po Mnichovu Němci obsadili R., musil se přestěhovat do Prahy, hlásil

se na ministerstvu vnitra (to má písemně) o československou státní příslušnost s českou národností. Byl odmítnut. Zůstal tedy občanem města R. v obsazeném území a proti své vůli jako desetitisíce jiných českých hraničářů stal se tak automaticky německým občanem. Za to tak byl tedy ztrýzněn. Za to. Ale onomu poštovnímu úředníku nešlo ani o to, aby si takto postěžoval. Báł se. Za vše, co tento dobrý český člověk zkusil, je mu strhováno dvacet procent ze služebné, z platu. Pane ministře pošt, nezajímá byste se o tento případ?

Proč, lide český, tě seznamuji s touto stránkou neznámého ti zákulisí? Abys věděl, kolik práce je třeba, abychom se zbavili zla. Jedno nutno dodat: tyto hrůzy už máme, až na ojedinělé snad ještě případy, za sebou, a úřady, pokud je známo, jdou dnes za všemi, kdož se těchto zvrstev dopustili. I to je třeba vědět, že se časy lepší, že boj za očistu nebyl a nemůže býti marný. Již minuly časy, kdy třeba, abychom ukončili trochu veseleji, člověk, který měl pěkné jméno Čumrda a krycí jméno Budulínek, směl jako výkonný orgán rádit, jak mu bylo líbo, a při tom halasně prohlašovat: »Tady jsem pánem já — a nikdo jiný — mně může poručit jen Stalin a pak Beneš.« Mýlil se Čumrda-Budulínek, už dávno je tomu, co byl vsazen do kriminálu. A touto cestou se odeberou ještě jiní surovci, kteří jménu českému dělali hanbu.

Čas pracuje pro dobro! Musíte si uvědomit, že Boží mlýny pomaloučku melou, ale zato jemňoučce! A náš soudcovský stav je, celkem vzato, dychtiv býti výkonným orgánem justice nad takovou svoločí.

Evžen Erdély (Londýn)

Jak to vypadá v Palestině?

Dějiny Palestiny jsou v poslední době velmi pohnuté. Povstání střídá povstání a celá země je v neustálém neklidu od okamžiku, kdy angloarabská vojska vyhnala Turky ze země. Tehdy slíbili Angličané židům, že zřídí zde židovský stát, který by byl pro židy z celého světa jakousi domovinou a útočištěm. Tomuto plánu se postavili Arabové hned od počátku na nejprudší odpor, zatím co židé se domnívali, že Palestina je země nikoho.

V prvních letech to ještě ušlo, v zemi byl klid, jelikož židé, zvláště američtí, investovali ohromné částky na výkup pozemků, což bylo arabským velkostatkářům velmi vhod. Celá Palestina patří totiž dvěma velkým rodinám a palestinský sedlák není nic jiného, než ubohý felah, který těmto lidem obdělává půdu a pase dobytek. Židé kupovali vše, co se jim ke koupě nabízelo, a šejkové se měli dobře. O osud svých otrockých zaměstnanců se nestarali, zvláště když tito našli lepší zaměstnání v novém židovském průmyslu, který se utěšeně a rychle rozvíjel.

S překotným rozvojem země rostl současně příliv nových emigrantů, a to nikoliv jen židovských. Židovská emigrace přicházela přes moře ze západu a byla vždy lehce kontrolovatelná, ne tak arabská. Dosud se zjišťoval výhradně počet „illegálně“ přivandrovalých židů, ale nikdo nepočítal Arabů, kteří sem přišli z Iráku, z Transjordánska a jiných arabských zemí. Všechno šlo dobře, dokud trvala konjunktura. Noví lidé našli zaměstnání a mohutný proud liber a dolarů zaplavoval zemi. Karta se teprve obrátila, když tento proud vyschl a nebylo čím lidi zaměstnat a za ce koupit další půdu. Spousta židovských přistěhovalců nenalezla po jedinou produktivní zaměstnání a padla ostatním na obtíž. Arabové se vzbouřili a vybil si zklamání na židovských oranžových hájích a židovských osadách, které spálili, když jejich obyvatele před tím buď vyhnali nebo dokonce povraždili. Anglická moc byla slabá, aby zakročila, jelikož vojenské a policejní sbory čítaly v celé zemi několik set mužů, pro zem velikosti Palestiny trochu málo. Tak tomu ale bylo i jinde, zcela ve smyslu přání Mr. Landsdowna a Snowdena, o MacDonaldovi ani nemluvě. Židům nezbylo nic jiného, než aby sami se postavili na odpor a organizovali ochranu, která by je před krvežíznivým nepřítelem uchránila. Anglické úřady s tím byly srozuměny a tak vznikly první židovské tajné bojové

jednotky, mezi kterými byla největší Hagana, česky obrana. Arabských útoků přibývalo, když do Orientu útočnicí v roce 1936 celkem 316 lidí, mezi nimi 80 židů, a způsobili škodu za 2½ milionu liber. V následujícím roce byly oběti ještě větší a rok na to zastřelili Arabové známého anglického archeologa L. J. Starkeyho. V tomto roce odsoudil anglický soud vznešeného emira Abd-el Rahmana Haj Mohameda k smrti, protože vedl proti Angličanům a židům „pravidelnou válku“. Patrně zde již byly důkazy, že byl v německých službách.

V Evropě bylo zatím čím dále tím hůře, Hitlerův tlak na židy byl stále horší a nesnesitelnější. Tisíce jich hledělo uprchnout, ale větší část nedostihla záchranných přístavů na Středozemním moři, protože je Němci nepustili.

Největší ranou byla pro židy londýnská dohoda z ledna 1939, kterou se stanovila nová kvota pro přistěhovalectví do Palestiny. Podle této dohody nesměl počet židovských přistěhovalců přesahovat 1.500 duší měsíčně, tedy 18.000 ročně, dále byl zakázán jakýkoli další výkup arabské půdy. Tento britský manévr dlužno hodnotit jako vyhýbání se nepříteli, neboť tenkrát již bylo zcela jasno, že za Arabů stojí Hitler, který za války našel svého hlavního zastávce v Palestině v osobě Velikého muftiho jerusalemského.

Anglie neměla moc ani vůli zakročiti. Ne tak židé. Jejich přátelé a příbuzní byli v Evropě ohroženi nacistickou bestií a tábory smrti v Osvětimi a Treblonku je neponechali v pochybách, co jim hrozí. Dělalí proto, co mohli, aby své lidi zachránili, ač to bylo vykoupeno hroznými potížemi a nekonečným ponižením. Každý žid, kterého dostali nad počet kvoty do země, byl velikým jejich úspěchem. Není divu, že za těchto okolností mladší horkokrevná židovská generace viděla pojednou v Anglii svého úhlavního nepřítele. Marné byly domluvy starších a zkušených soukmenovců, kteří stále opakovali, že bez Anglie Palestina zahyne, že bez anglické pomoci je sama podstata sionismu ohrožena. Mladí nechtěli poslouchat, nechtěli slyšet. Pro ně byl směrodatný jedině Viktor Jabotinský, ruský žid, který později sloužil v anglické armádě a mnohokrát se vyznamenal. Co pravil Jabotinský? Prohlásil, že se židé s anglickými demokratickými metodami nikam nedostanou a že Angličané židy již z počátku zradili tím, že oddělili od Palestiny Transjordánii, která je součástí země a skýtá neomezené možnosti. Jak o tom Angličany přesvědčit? Jedině terorem, pravil, a k tomu byla mládež z roku 1939 nejvíce náchylná.

Tak povstaly roku 1939 první dvě teroristické organizace, Irgun Zvai Leumi a tak zv. Sternova skupina. Obě chtějí způsobit Anglii co možná nejvíce nesnázi, aby svůj program v Palestině zrevidovala a otevřela znovu brány židovským přistěhovalcům.

Abraham Stern byl malý, zavalitý student, polského původu, který studoval na universitě v Jerusalemě. Silně krátkozraký, s velikými koštěnými brýlemi, nezdál se předurčen pro náčelníka povstání bandy lupičů a vyděračů. A přece ho jim osud učinil. Studoval humanistické nauky, když došlo k událostem v roce 1939, brzo potom shromáždil Stern kolem sebe skupinu odhodlaných mladíků a počal opatrovat peníze. Dobře věděl, že je po dobrém nesežene, a tak zahájil akci, která je nekonečným řetězem vražd, loupeží a násilí všeho druhu a která do dnešního dne není skončena. Stal se nakonec legendárním hrdinou mladých revisionistů. Tak si opatřil peníze, které potřeboval, aby dovážel židy ilegální cestou, která nebyla laciná. Byl jediný, který pokračoval v boji i když vypukla válka a ostatní organizace boj proti Angličanům zastavily, aby jim nepřekážely ve vedení války proti Hitlerovi. To učinil i Jabotinský, který dokonce vstoupil do britské armády a po boku Angličanů se vyznamenal. Abraham Stern nevezal válku na vědomí a hned v prvních měsících přepadl bohatou belgickou kolonii, kde mu padla do rukou bohatá kořist vzácných klenotů. Ukázalo se však, že úřady měly popis těchto klenotů v ruce, dříve než bylo možno je prodat a že i jejich vlastnictví je spojeno s vážným rizikem. Z této nesnáze si pomohl Stern originálním způsobem. Prodal uloupené šperky belgické kolonii zpět. Dostal méně, než by býval dostal u klenotníka, ale Belgicáné platili rádi, protože i to je přišlo laciněji, než kdyby si pořizovali šperky nové.

Takových „obchodů“ učinil Abraham Stern vícero. V r. 1941 se mu podařilo propašovat do země menší parník s německými a maďarskými židy, které tak zachránil takřka v poslední chvíli před smrtí z rukou hitlerovských katanů. Sternův bojovný odznak byl znám po celé zemi. Ukazuje

spojenou Palestinu a Transjordanií, z které ukazuje špička bajonetu do arabských zemí a červený nápis praví: „Jen touto cestou!“

Sternův konec byl náhlý, když dávno před tím byla na jeho hlavu vypsaná velká odměna. V roce 1942 dostala policie zprávu, že se Stern zdržuje v určitém domě v Jerusalemě. Ihned tam spěchali policisté a dům obklopili. Když tři z nich vnikli dovnitř, došlo k strašlivé explozi, která policisty zabil a celý dům zdemolovala. Policisté soptili vztekem a přisahal Sternovi zpmstu. Několik týdnů potom telefonoval někdo na policejní stanici a udal adresu, pod kterou se Stern zdržuje. Tentokrát to nebyla mystifikace, a Stern se ocitl v rukou policie. Když ho odváděli spoutaného do policejního vozu, padla rána a Stern se zhroutil k zemi. Nikdy se nezjistilo, kdo vystřelil smrtící ránu a zda patřila Sternovi nebo jeho pronásledovateli. Je však dost možné, že to bylo opatření jeho soudruhů, kteří se tak chtěli pojistit pro případ, že by Abraham Stern výslech „třetího stupně“, který anglická koloniální policie užívá, nevydržel a svoje druhy zradil.

Několik týdnů po jeho smrti zatkla anglická policie však přesto mnoho jeho přívrženců a poslala je do koncentračních táborů do Eritreje. Postavit je před soud a pověsit, nebylo dost dobře možné v době, kdy Hitler sám miliony židů odpravoval. Teprve později k tomu došlo.

Druhá ilegální revisionistická organizace se jmenuje „Irgun Zvai Leumi“, což znamená česky „Svaz národní obrany“. Tato organizace zastavila, jak již řečeno, boj když vypukla válka, a její vůdce byl internován v táboře Latrum. První rok války se Palestinu nikterak nedotýkal, a teprve zhroucením Francie se dostavily komplikace, které i Palestinu nešetřily aktivní spoluúčasti. V sousedním Iráku vypuklo povstání, které bylo Angličanům velmi nemilé a které je nutno, aby se obrátili na židy o pomoc při obraně Palestiny a celého Středního Východu. Jejich výzva nevyzněla nadarmo, neboť přes 30.000 židů obojí pohlaví se přihlásilo ihned do anglické armády nebo nabídlo svoje služby jiným způsobem. Něco podobného nelze říci o palestinských Arabech, kterých se přihlásila jen nepatrná hrstka.

Vůdce organizace Irgun Zvai Leumi David Razeel se přihlásil z internace a padl později jako kapitán britské armády v bojích v Iráku. V Iráku, v Syrii a Transjordanií, tam židé všude znamenitě bojovali a mnozí z nich se vyznamenali vynikajícím způsobem. Jejich ženy zastávaly platné služby v pomocných službách jako telefonistky, ošetřovatelky a zpravodajské orgány, a britské velitelství opětovně pochválilo jejich srdnatost a obětavost ve svých denních zprávách.

Když se válka přenesla z Afriky do Itálie, šly židovské praporečky s sebou a v posledních letech války bylo vidět jejich důstojníky i v Londýně. Po válce pak pochodovali tito mužové v řadách vítězné armády spolu s ostatními oddíly Britského společen. národů, když Londýn slavil „Den vítězství“.

To je líc obrazu, na rubu to vypadá méně příznivě z anglického hlediska. V řadách armády bojovali přirozeně všichni členové Irgun Zvai Leumi a ovšem i mnozí přívrženci Sternovi skupiny. Ti všichni obdrželi výborný anglický vojenský výcvik a kromě toho ještě speciální bojový výcvik pro zvláštní úkoly, kterými byli jako elitní sbor pověřeni. Veliký počet židů nalezl zaměstnání ve službách, které armádu zásobovaly municí a potravinami. To se nedělo jen tak bez určitého úmyslu. Válka nebo mír, v Palestině šly události svou cestou. Ze všech stran chodily hrůzné zprávy o pronásledování a utrpení židů v Evropě a i jinde. Nejhrůznější události bylo ztroskotání malé bárky, jménem „Štruma“, která vyphula v roce 1944 z rumunského přístavu, aby dopravila do Palestiny několik set židů, kteří se hleděli zachránit před masakry, které na jejich soukmenovce byly tou dobou pořádány. Tito lidé obětovali vše, co měli, aby se dostali do zaslíbené země, ale neměli povolení, bez kterého nebylo možno do této země vstoupit, i když loď byla jen několik málo set metrů od ní vzdálená. Nastalo zdlouhavé vyjednávání s anglickými úřady, které se protáhlo tak dlouho, až přišla bouře, která malou kóckabku roztránila a potopila dříve, než mohl kdo přispět ku pomoci. 762 židů našlo smrt ve vlnách, v tváři tvář zaslíbené zemi jejich otců. Každý si může představit, jak to působilo na židy v anglic-

kých uniformách, a Sternovci dlouho nečekali a uhodili dřív, než kdo čekal. 17. února vyletěl anglický emigrační úřad v Jerusalemě do vzduchu, a den na to obdržely úřady a redakce listů v Palestině dopis, ve kterém se sděluje, že organizace Irgun Zvai Leumi zahajuje boj, aby dosáhla zrušení omezení přistěhovalectví židů. Podepsán byl „šéf vojenského štábu“ této organizace.

Židovské pohoršení neznalo mezí, zvláště když ve stejné době angličtí úředníci se intimně stýkali s Araby, chodili s nimi na hon a navštěvovali jejich rodiny. Tím dávali zřejmě najevo, že židů nepotřebují. Válka se chýlila ke konci, a bylo nutno myslet na budoucnost. Židovský časopis „Haboker“ napsal tehda: „Žijeme v době, kdy podzemní činnost jest obdivována a schvalována k dosažení národnostních cílů. V naší zemi je organizovaný teror na místě, protože s ním lze cíle dosáhnouti. Pro naši mládež máme pochopení.“ V tomtéž smyslu psal časopis „Hazman“, který pravil, že teroristé mají v zemi veliké sympatie. Tak zněly články časopisů, které byly podrobeny válečné cenzuře. Každý tušil, že ukončením války nastane znovu krvavý boj, kterým se má umožnit židům neomezené přistěhovalectví.

Hned po válce přinášely časopisy různé zprávy o rozsáhlém pašování zbraní v Egyptě, Sudanu, v Eritreji a i v Keni. Neznámí pachatelé předkládali falešné listiny na pravých formulářích s pravými razítky a přejímali z vojenských skladů ohromné množství střeliva a zbraní, které pak zmizelo dříve, než podvod vyšel najevo. Modré uniformy anglické Royal Air Force vzbuzovaly respekt a důvěru a nikdo se nenadál, že muži, kteří je nosili by byli podvodníci, kteří sledují zločinné cíle. Takových případů bylo velmi mnoho a nenalezl vysvětlení nikdo, až po několika měsících orgány palestinské pohraniční stráže zadržely několik vozů, ve kterých byl materiál z vojenských skladů, tak tajemně ulopený. Tu teprve nastalo rozsáhlé vyšetřování, které však nevedlo k cíli. Lidé, kteří ukradený kontraband dopravovali, nedovedli udát nic bližšího, a šoféři zabavených vozů tvrdili, že měli odevzdat zboží muži, kteří je měl na určitém místě očekávat, ale většina zásilek dostala se na místo určení bez pohromy, jelikož mnohé orgány pohraniční stráže židy považovaly za statečné spojence Angličanů, kterým mohou důvěřovati. Tak se stalo, že během času byl do Palestiny dopraven bohatý válečný materiál, který byl poschován po celé zemi. O tom se anglická policie brzo přesvědčila, když v r. 1946 zahájila rozsáhlou akci, aby ukryté skladiště zbraní odhalila. V malé obci Yagur u Haify našla ku příkladu 33 takových tajných skladů, které množstvím ukrytých zbraní a střeliva překvapily i největší pesimisty. 92 hmozdů s 5217 příslušnými náboji, 5017 granátů, veliký počet kulometů a ručních střelných zbraní bylo zde poschováno nejružnějším způsobem v školní budově, dětských postýlkách, ve skříních, ale i v kanálech.

Od roku 1944 bojuje Irgun Zvai Leumi opět s veškerou energií a britské úřady se dodnes nedozvěděly, kdo jsou jeho vůdci. Koncem roku 1945 byl v Egyptě zavražděn lord Moyné a v červenci 1946 vzbuchla v ústředí britské správy v Palestině puma, která demolovala ohromný hotel „krále Davida“. Při tom přišlo mnoho osob o život, mezi nimi i čelní představitel britské vlády. Pozorný čtenář se jistě pamatuje, jakým neuvěřitelným způsobem byl útok proveden. Pachatelé vyzvali přítomné, aby hotel co nejrychleji opustili, jelikož ho vyhodí do povětří. Vojáky, kteří se jim protivili, chladnokrevně zastřelili, a pak se klidně odebrali k autu, které je rychle odvezlo. Několik vteřin později nastal výbuch. V troskách budovy zahynulo celkem 120 lidí. To se stalo v době, kdy Angličané počali s deportací ilegálně přibývajících židů na ostrov Cypr, kde k tomu účelu zřídili veliké internační tábory.

Angličané zuffili a zatklí po atentátu 376 čelných židovských osob, mezi nimi i známého židovského vůdce Moyshe Shertocka, kterého internovali v proslulém táboře Latrum. Zde pobyl Shertock celkem čtyři měsíce, aniž by se Angličanům podařil důkaz, že on jest hlavou pověstné organizace Irgun Zvai Leumi. O tom svědčila ostatně nejlépe ta okolnost, že atentáty pokračovaly v neztencené míře i po dobu jeho vazby. Tak nakonec nezbylo, než ho propustiti.

Irgun Zvai Leumi čítá prý asi 3000 až 5000 členů, Sternova skupina asi 1500. Vlastní židovskou armádou je Haga-

na, která byla Angličany za války vycvičena, ta čítá asi 60.000 mužů. Veliká její část odmítá teroristickou akci a nechce o zmíněných organizacích ani slyšet. Další skupina se nazývá „Palmach“, co se dá zkráceně přeložit „Palestinská válečná skupina“. Jinou tajnou organizací je „Hatzohar“, která sleduje taktéž připojení Transjordanie k Palestině. Irgun Zwai Leumi vlastní několik tajných vysílaček, které byly odmontovány z letadel.

Celkem lze říci, že valná část židovstva potají se spiklenci sympatizuje. Většina teroristů je známá, ale nikdo je Angličanům neprozradí. Arabové zmizeli prostě od té doby, co jim Hitler neposlal peníze, a tak se odehrává krvavý boj výhradně mezi britskou správou a tajnými organizacemi. Konce jeho nelze dohlédnout, jelikož Anglie se nemůže vzdát Palestiny z důvodů vlastní bezpečnosti. To je však již jiná povídka.

dopisy

Poslanci nebo ministři a úředníci?

Vážený pane redaktore,

ve svém časopise Dnešek ze dne 9. t. m. otiskujete dopis: „Občan obyčejný píše obyčejnému občanu“. V tomto článku se poukazuje na řady automobilů před sněmovnou, kde stojí zdatní a zdraví šoféři třeba celý den úplně nečinně, nevozí-li zrovna rodinu pana poslance po nákupu.

Malý obyčejný občan dopouští se zde omylu a křivdí poslancům. Zřejmě není automobilistou, neboť by věděl, že vládní auta mají čísla třímístná, zatím co poslanci, mající auta, jsou označena pětimístnými čísly. Až půjde opět malý občan kolem sněmovny, ať si číselování dobře všimne. Uvidí, že jsou tam vesměs vozy vládní, kterých používají buďto ministři anebo představení úředníci. Bylo by dobře si toho všimnout, když skončí zasedání sněmovny nebo zasedání výborů. Je pravdou, že mnohdy stojí celý den i do půl noci před sněmovnou vůz se zdravým a silným šoferem, ale když skončí zasedání, uvidíte, že poslanci — až na nepatrné výjimky — jedou domů tramvají, zatím co páni seckní šéfové nechávají se odvážet v přepychových vozech.

Ve sněmovně dodržuje se až na dvě výjimky ustanovení ústavy o tom, že poslanec — pokud je státním zaměstnancem — je na dovolené. Proto také nemá k dispozici vládní vůz. Malý občan v závěru rádii druhému, aby se důvěřovalo ÚNS a jeho úsporné komisi. Je to ovšem rada podivná, když před tím poslance obviňuje z marnotratnictví. Jsem náhodou iniciátorem zákona o úsporné komisi a mám — jako většina poslanců — zájem, aby státní aparát byl únosný poplatností občanstva.

S pozdravem

Pavel S a j a l,

poslanec a předseda Ústředního svazu čs. řemesla

Politické domy v Brně

Vážená redakce!

V notici ve 42. čísle Dnešku bylo by v zájmu pravdy třeba konstatovat toto: Téměř ve všech větších městech republiky mají politické strany národní správu určitých budov, o jejichž přidělení hodlají později zažádati. Jenom v Brně, kde hned od samého počátku nebyla přidělována národní správa nemovitého zajištěného majetku jednotlivým osobám, nýbrž kde k tomuto účelu byla zřízena kolektivní národní správa, podléhají přímo národnímu výboru, neměly politické strany národní správu žádného domu. Až teprve nyní, když se zahájí přidělovací řízení, ukázalo se nutným, aby jednotlivé strany dostaly národní správu, aby byly uživatelé a tak aby měly právo přihlásit se o přiděl těchto budov. Politické strany proto navrhly několik možností, jak pro přiděl centrální budovy ve vnitřním městě, tak také pro přiděl budov v jednotlivých obvodech. Při všech těchto jednáních bylo od počátku zdůrazňováno, a také to muselo být jasno i členům zajišťovací komise, že jde o výčet jednotlivých možností, a že v žádném případě nejde o přiděl všech budov, které byly vyjmenovány. Myslíme, že také každému soudnému čtenáři by se zdálo nepravděpodobným, že by dvě nejsilnější politické strany v Brně tak klidně souhlasily s tím, aby bylo přiděleno straně daleko slabší vic než dvakrát tolik domů. Jelikož stranám nemohlo být známo, zda u některých domů není zavedeno restituční řízení, nebo zda u jiných se nesrazí s jinými zájmy, proto každá strana pro každý případ navrhla těch domů více. Sluší podotknouti, že u některých se jedná o úplná zboženiska, která mají jenom hodnotu stavebního místa. Je také třeba všeobecně známo, že nakonec o přidělu všeho tohoto majetku bude rozhodovati fond národní obnovy spolu s osidlovacím úřadem, a že v žádném případě ani politické strany neobdrží

tento majetek zdarma. Jednání v tomto směru byla ovšem nikterak pod pokličkou, nýbrž probíhala nerušeně jako každá jiná věc na radnici, a jestliže byla někdy zastavena, jest skutečně členem zajišťovací komise, než byla připomínka jak v zajišťovací komisi, která byla, a návala, tak také ve svém příslušném radničním výboru, to by bylo dopadlo mnohem méně efektivně.

A ke konci ještě jednu malou poznámku. Často se objevují na obavy, že politické strany žádají pro sebe budovy, které Nebylo by účelné jednou skutečně ukázat na konkrétní návrhy jednotlivých politických stran, zhodnotit, jaké by byly vot nají pro veřejnost a podle toho jim také měřit!

Alois S m u t e k,

předseda radničního klubu soc. dem. na brněnské radnici

Aspoň tři děti

Vážená redakce!

V 42. čísle Dnešku přečetl jsem si studii Václava Křížovského „Aspoň tři děti“. V něčem můžeme s autorem souhlasit, ale nej důležitější je popisováno růžově — je to hospodářská stránka manželství.

Autor tvrdí: neženi-li se někdo proto, že nemá dostatečné finanční zajištění, je to jenom projevom abychom mohli říci: jsou lidé, kteří se budou vmlouvat na tyto důvody, že padesátí let a pak už podle přírodních zákonů se vši právdavost nosti rodinu nezaloží. To jsou však úplně sobeční lidé, kterým se bohudík poměrně málo. Naproti tomu jsou však lidé, kteří si do dinu přejí založit, ale jsou to právě hospodářské důvody, které jim velí, aby tak nečinili. Zde nelze říci: co není dneš, bude zítra. Rodina přece musí někde bydlet, musí jíst a musí se šatit. V případě, že nemáte byt, navrhuje autor chodit od úřadu k úřadu, u domovníka k domovníkovi, k novináři, od politického tajemníka k tajemníkovi odborovému a nazývá tuto putování cestou křížovou. Nazval bych to spíše cestou káňáku nebo protekce. Obsazování bytů pomocí politické strany! V době, kdy se bojuje, aby se dostalo každému stejné spravedlnosti je taková cesta nečestná a někdy i nemravná.

Abý byl rodinný život vskutku rodinným, je potřeba bytu. Ale je potřeba také do tohoto bytu, který sestává ze 6 stěn a nádobek podle počtu místnosti, vnést určité movitosti, aby se pusť byt stal útulným. Dostáváme se k dalšímu problému: opatřit zmíněné movité předměty, které se zovou nábytek. Ten však je nula koupit. Podíváme se tedy po něm. Budeme zařizovat bytcech, sestávající z kuchyně, pokoje, koupelny a příslušenství. Slušnou kuchyňku je možno koupit od 8500 Kčs výše. Sestává z kredence, stolu (obyčejně kombinován s mycím), dvou nebo čtyř židlí, a lavičky, do které možno uložit drobné domácí nářadí. Při zařizování pokoje máme dvě možnosti: 1. Zařídíme si ložnici a z kuchyně uděláme obývací místnost, nebo 2. zařídíme obývací pokoj, do kterého dáme dvoulůžkový kauč.

Ačkoliv dodáváme do Anglie ložnice za 25.000 Kčs, neviděl jsem v Praze nic podobného. Obvykle je vystaven nábytek bez cenovek, takže jsem viděl pouze jednu ložnici za cca 33.000 Kčs. U obývacího pokoje bude kalkulace složitější. Takový pokoj by měl sestávat z 1 stolu, čtyř židlí, ze skříně, ve které by byla knihovnička, oddíl pro stolní prádlo, oddíl na nádobí a sekretář na vyřizování a uložení běžné korespondence, a výše již zmíněného kauče. Kulatý stůlek a dvě křesla budou už asi přepychem. Nyní ceny: stůl a židle budou stát 6800 Kčs, skříně cca 10.000 Kčs, kauč 5000 a luxus stolek a křesla 4500 Kčs. Ceny jsou udány podle vystaveného nábytku v Praze. Dohromady 26.300 Kčs, spolu s kuchyní 34.800 Kčs připadne 41.500 Kčs. Aby byl byt útulný, je potřeba do kuchyně linoleum (kde je xylolít, odpadá), do pokoje koberec 2x3 m asi od 2500 Kčs. Záclony do kuchyně a pokoje (jedny) 2500 Kčs. Další 5000 Kčs, dohromady 39.800 Kčs, příp. 46.500 Kčs. A teď prosím pana pisatele, kde těch 40 až 46 tisíc mám vzít. Z platu, podle dnešní drahoty se neušetří nic, to snad uzná i pan pisatel. Tedy najmout a zařídít byt nemohu. A když jsem uvážil svou situaci, je snad slaboštvím nepřivést na svět dítě? Ví pisatel, co stojí ošetření rodičky v porodnici, dětský kočárek, výbavička? Namítne se mi, že snad je tu věno, které atd.? A co ta žena, která nemá otce, který by jí ho zřídil, co ta, která žije matku, podporuje mladšího sourozence? Co pak?

Zdá se, že pisatel přec některá tvrzení pouze nadhodil, nepromyslel ve všech podrobnostech (hospodářských?) a nepodpřel dostatečnými argumenty. Nebude pak, po takovéhle rozvaze, založení rodiny nerozvážností a přivedení dítěte na svět neodpovědností?

J. H.

Vážená redakce!

Jedním z prostředků jak pomoci rodinám s více dětmi bylo by uzákonění této zásady: Uchazeč o právo nebo nárok, nebo ten, kdo má povinnost k nějakému konání nebo opominutí, a který má více vlastních dětí, má přednostní pořadí před uchazečem nebo povinným jinak stejně kvalifikovaným.

Nechť jest vtělena v zákon tato zásada, jejíž uskutečnění a provádění nepřipraví státní pokladnu ani o korunu a bude alespoň

nějakou pomocí rodinám, které plní svoji povinnost vůči státu a národu. Mám za to, že rodiny bezdětné, nebo s málo dětmi, budou pak nuceny opustit dosavadní své zásady na manželství bezdětné.

Prakticky projeví se tato zásada asi takto: Budou-li žádati o místo, ku př. ve velkém městě, dva uchazeči stejné kvalifikovaní, u nichž bylo by rozhodnuto právě pro stejnou kvalifikaci jen podle zásady stařešinství, obdržel místo ten, kdo má více dětí. Rovněž tak při udělování bytů, rozhodnuto bude pro uchazeče s více dětmi. Budou-li občanům uloženy nějaké povinnosti a nebude-li nutno, aby tyto povinnosti plnili všichni najednou, budou od jejich plnění prozatím zproštěni ti, kteří mají více dětí. Atd. ...

To jsou pouze tři ukázky užiti přednostní zásady rodin s více dětmi. Připouštím, že tato zásada se snad dnes již praktikuje, ale jde o to, aby byla vtělena v zákon, tak aby občan při jejím nedodržení měl možnost opřít se o tento zákon a na jeho podkladě žádat o nápravu.

Tato zásada jest sice příkrá vůči těm, kteří bez svého zavinění děti mítí nemohou, ale nesmí se zapomínat, že se jí řeší existenční problém národa a ten nepopíratelně má přednost před nároky jedinců. Co byla by patnácti ohleduplnost k bezdětným jedincům, když národ za několik generací by přestal existovat. Dr. Z.

Vážená redakce!

Otázkou populace zabývalo se v posledních deseti letech mnoho sociologů i lékařů a nelze říci, že by se jim podařilo příčinu poklesu populace vyřešiti. Týmž námětem obírá se článek pana Václava Kluzáka. Z jeho hlediska věc není nijak komplikovaná. Řeší problém velmi lehce a nedá se říci, že nezábavně. Tak příkladně praví, že důvodem proti včasnému založení rodiny u mladých lidí jsou kdovíjaké výmluvy, z nichž uvádí jako malicherné nedostatečný plat a nedostatek bytů. Tyto skutečné malicherné příčiny podle jeho soudu zastrášují mladé lidi úplně zbytečně. Takováto individua, která se dají tímto zastráší a nezaloží rodinu jednak proto, že nemají byt a jednak proto, že nevědí, jak by rodinu uživil, jsou slabší. Je třeba být statečným, bojovat o byt, chodit od úřadu k úřadu, od domovníka k novináři (?) a takto získati si zkušenosti, které se získají jen ve skutečném životním boji. Z toho potom člověk jest zocelen pro celý život. Po této stránce lze s autorem souhlasiti, ovšem není dosti dobře jasno, jakým způsobem lze těchto zkušeností využiti pro povolání, to jest na př. je-li někdo kamnářem, do jaké míry zlepši jeho existenční postavení zkušenosti, které získal na bytovém úřadě nebo chodě od domovníka k domovníkovi? Dále podotýká autor, že pohodlí není život. Nad to, jak praví, dále pohodlí přináší nudu, sváry, rozporny a rozvraty. Čím jsou větší požadavky rodiny, tím větší jest výkonnost muže a ženy. Pasáž, s níž nutno v zásadě souhlasiti. Chybu má ovšem tento výrok jenom v jedné věci, že v přirozenosti lidské povahy jest, že určití lidé nechtějí plodit děti, o jejichž životy nevědí, jak se postarají. Jest totiž již dávno odkoukaným zvykem v přírodě, že rodiče snaží se existenci svých potomků zabezpečiti co nejlépe. Podle autora článku tato věc jest nedůležitá, ježto jak uvádí „není-li byt dnes, nu dobře, bude zítra“. Celek tedy vede k dojmu, že je na místě při založení rodiny nejvyšší lehkomyšlnost.

V dalším odstavci zjistil autor, že budoucnost není tak jednoduchá, jak právě vypsal, a pozoruje, že jsou zaměstnání tak špatně placená, jako jsou učitelé, poštáči, železničáři a valná většina ostatních státních a veřejných zaměstnanců, kteří nejsou s to slušně uživit své rodiny. Dále uvádí příklad pětičlenné rodiny, jejíž výživa je velmi obtížná a kde právě zdůrazňuje výchovu samostatnou. Děti nepotřebují žádného kázání a morálních výkladů, ježto samy se vychovávají příkladem pilné práce rodičů. Tento názor je skutečně zajímavý a má platnost pouze tehdy, pakli rodičové jsou naprosto ideální individua, ba, řekla bych, pathologicky dokonalá individua a zplodili stejně dokonalé děti. To ovšem předpokládá, že taková rodina musí žít pod jiným sluncem, nežli my všichni žijeme v kraji, kde žijí lidé bez chyb, bez nemocí a s vrozenými dobrými vlohami a jejichž okolí musí oplývat stejnými vlastnostmi. Je samozřejmé, že takovéto rodině naprosto nevádí, n-á-li byt bez koupelny nebo bez jiných moderních vymožeností. Pokud totiž budou potřebovat se vykoupat, mohou vzít své tří nebo čtyři děti, mezi nimiž na příklad je kojenec a obstarat si koupel velmi levně a snadno ve veřejných lázních nebo správkách. Je totiž všeobecně známo, že po vykoupaní procházka v mrazu neobyčejně zoceluje zdraví, zejména u dětí pro životní boj.

Do článku autora zamotala se také pasáž o sexuálních otázkách, kterou vyřešil nedostí jasným způsobem. Podle jeho názoru otázka chlěného a nechtěného početi, otázka potratů jest se vyřešiti samo sebou, pakliže si každý přečte knihu Dr. Navrátila „Tajemství dní plodných a neplodných u zdravé ženy“. Podle zásad této knihy, jak zdůrazňuje autor, žijí již po desítky let četní příslušníci severských národů. A dále uvádí fyziologické poznatky o spermatu všeobecně známé a rozšířené. Jeho vývody mají pouze nepatrnou vadu a sice tu,

že nejsou pravdivé. Pokud jsem informována a to z kruhů odborných ženských lékařů a z odborné literatury švýcarské o názorech prof. Knause, který určuje dny maximální a minimální koncepce, určuje je pouze pravděpodobně a jeho učení se považuje za hypotézu.

Takový článek dělá dojem, jako by skutečnosti, a to obtížně i radostí, plynoucí z otcovství, byly autorovi cizí, nebo jako by je nesdílel rovnoměrně se svojí chotí.

Olga Kopecká

Vážená redakce!

Nemá-li národ vyměnit, je nutné zvýšení populace, tedy podle p. presidenta nejméně 3 děti. Jako mámu 4 nezaopatřených dětí by mne opravdu zajímalo vědět, jakým způsobem chce vláda těmto rodinám vyjiti vstříc. Pro jednoho živitele je to zatížení nesmírné. Prozatím nepřímými daněmi jsme nejhůře postiženy my — mnohočlenné rodiny. A i jiných bolestí je celá řada.

Eletr. podniky. — Matka s jedním děckem neplatí nic za dítě — matka s dvojčátky za druhé dítě zaplatit musí.

Vánoční kolekce. Zde ministerstvo výživy na nás zapomnělo úplně.

Čokoláda UNRRA, burské oříšky atd. »Bratrství« dostává pro svoje členy přiděly — rodina bez dětí a s 1 děckem je uspokojena — my ovšem máme zde opět pocit křivdy.

A at si jen někdo spočítá výlohy za osázení a obutí. Vždyť jen dětské bačkory stojí 150 Kčs. To není jako za našich maminek, kdy se kupovaly boty o 2 čísla větší. Nejdříve se nosily v neděli, pak do školy a nakonec je dědily ty mladší děti. Dnešní kvalita jak látek, tak obuvi je špatná, že sotva vydrží jednu sezónu. — Školní potřeby na začátku školního roku šly do set.

Jsem rodina dobře situovaná, ale nanejvýše 2 děti. Při 4 dětech — chlapci 13 a 11letý a dvojčátka, holčičky 8leté, je to starost hrozná.

A nemocí? To je nejhorší zlo. Od r. 1941 máme chlapce nemocného na tuberkulosu žláz. Účty šly do tisíce. Zvláště když po 2 roky byl nutný pobyt v sanatoriu. Nemocenská hradila 25 Kčs denně a my poslední měsíce jsme platili 110 Kčs denně. A nyní zase rovnání zubů u obou děvčat, což jde znovu do tisíce a přitom na vázaném kontě není ani haléř.

A nyní další bolest. Touhy našich dětí jsou stejné jako těch jedináčků. Lyže? Nebýt mámina dresu a bot (peřizných před 18 lety) netěšil by se ani ten nejstarší z tohoto sportu. — Hory zůstávají ale stejně jenom pohádkou. Brusle? Stejná situace. — A ostatní děti mají jen těžká srdce. Hudba? Touha po pianě? Investice vyloučena a zůstane jen nespelněným snem. Knihy? Jsou překrásné dětské knihy, ale cenově nám nedostupné. Divadlo? 5 lístků najednou? Vyloučeno. Poplatky za Sokol a cvičební úbory? Zase výlohy do sta. A tak vždy a všude finanční starosti.

O práci nemluví, ač jsem bez služebné i posluhovačky. Vykonávám svému muži živnostníku i kancelářské práce. Zvýší-li dělník svůj výkon, má přebytek nezdaněný. Bohužel živnostníka se tato výhoda netýká. Částka za tuto práci mi je sice uznávána, ale výpěti je důchová daň vyměřena podle stupnice D 3 a ne D 4. Opět pocit křivdy.

To jsou stinné stránky těch vícečlenných rodin, vedle dalších a dalších, a jistě mluvím i ústy ostatních, stejně postižených rodičů. Ale připomínám, že za nic na světě bych neměnila s mámou jedináčka.

Tedy dobrou radu: vypomoci těmto statečným v jejich starostech.

Inka Hatlová

Mládež

Draží mladí přátelé,

Váš krásný list mne hluboce dojal, ne smutně, ale radostně. Myslím, že nebude pro Vás zcela bez užítku uslyšet aspoň názor můj — profesorky, která se svými žáky — ve Vašich letech — se musí zabývat týmiž problémy, jaké Vás zaměstnávají.

Tedy, proč jsem pocítila upřímnou radost, čtouc Váš dopis? Je mi potvrzením toho, co vidám ve své praxi: Cynismus a požívačnost, nezachvátily všechny naše mladé lidi. Válka i nynější doba jsou velké zkoušky charakteru. Je i dost pevných — a vy k nim náležíte — kteří nepozbyli nejlepší vlastností české povahy, lásky k pravdě a spravedlnosti, dovedou za nimi jít, hledat je, trpět pro ně. To je velké štěstí pro náš národ, pro jeho budoucnost.

Chtěli byste vedení a radu, jak si počínat? Myslím, že každý hlubší člověk si musí sám zdůvodňovat svůj světový názor, najít smysl života. To je ovšem dlouhá, mučivá cesta, plná omylů a tápání, ale jen tak se získává vnitřní jistota. A bez opory nejete. Sami jste si vybrali moudrého rádce, filosofa demokracie, svého presidenta. Mladí mě generace byl takovou nejvyšší autoritou Masaryk. »Ideály humanitní« či Čopkovy Hovory byly našim evangeliem. Čtíte tyto spisy, ale i jiné, hodné pozorné. U Masaryka se naučíte jasně myslet, rozeznávat, co je pravda, a odmítat prázdňé fráze, překroucené, pohodlné polopravdy, prospěchácké lži.

Bylo by ovšem dobře, kdybyste se sdružovali se stejně smýšlelými — podle odezvy mladých na Váš dopis se zdá, že se to podaří. Spolek nezávislý na politických stranách, časopis, který by Vám byl svobodným debatním forem — to jsou dobré věci, a myslím, budete-li chtít opravdu, dosáhnete jich.

Přeji Vám hodně zdaru ve všem!

Prof. Jaroslava Jesenická

Vážený pane redaktore!

Mne, jakožto příslušníka t. zv. »mladých«, zajímá hlavně to, že téměř celá jedna stránka »Dneška« je věnována dopisům mladých, což zajisté slouží Vašemu časopisu jen ke cti. Je velmi smutné, že my mladí nemáme zatím, bohužel, jiné tribuny, kde bychom si mohli volně a necensurovaně vyměňovat své názory. Namítne se: vždyť je zde »Mladá fronta« a »Studentské noviny«! Tedy předně: »Studentské noviny« jsme měli a ty jednou dokonce odmítly (!) otisknout článek studentského funkcionáře. A časopis »mladých«, Mladá fronta, cenzuruje a seškrtá k nepoznání článek studenta a dá mu jiný smysl, podle své linie, která je ovšem několikrát za týden oficiálně popírána. Dopisy kol. Ješe a značky E. T. v posledním čísle »Dneška« svědčí jen o tomto neutěšeném stavu v listech české mládeže, která si nepřeje být usměrňována žádným nepoctivým a úskočným pozměňováním smyslu svých článků, nýbrž ráda by viděla, kdyby se vedle článku, hlásajícího jeden názor, objevil pěkně podle pravidel dialektiky druhý, hájící názor třeba opačný.

Pokud mohou mladí psát do listů svých politických stran, neze tu mluvit o volné výměně názorů, protože jsem ještě neslyšel, že by kterýkoliv stranický list otiskoval články, které by zrovna neodpovídaly úmyslům strany.

Zároveň se také připojují k podpisům »manifestu« nepodepsaných »mladých přátel« a chtějí bych jim jen vše doporučit, aby dále přemýšleli a psali a hlavně se nebáli. Tisknu Vám v duchu ruce, »mladí přátelé« a těším se, že se s Vámi budu moci blíže seznámit.

S veškerou úctou

InaC. Albert Nesveda

Hlas jiné mládeže

Vážený pane redaktore!

Když už si ti, kdož diskusí zahájili, vybrali zrovna Váš časopis a ne některý časopis mládeže, který by byl jistě docela rád něco podobného uvítal, podrobují se a posílám svůj příspěvek tam, kde byl boj započat. Co však je závažné, je dopis anonymních »mladých přátel«, který byl označen v příštím čísle dokonce jako manifest a vůbec srdečně uvítán. A je známo, že skutečně hodně mladých lidí smýšlí podobně jako autoři.

Co charakterizuje tento druh smýšlení? Je to hluboká nejistota, nechuť k politickému životu, nechuť k organizacím mládeže, nedostatek jakékoliv orientace, volání po pomoci lidí zkušených a vynikajících, kteří mají nějakým záračným slovem rázem ukázat správnou cestu. Dalo by se to nazvat jediným slovem: rozvrat. Máme tu tedy už dva krisové zjevy u mládeže: na jedné straně mravní zkaženost, na druhé bolestné tápání po smyslu života. Nechci přeceňovat význam ani jednoho ani druhého, ale oba tu zřejmě jsou a je třeba se s nimi vypořádat.

Chtěl bych především upozornit na hlubokou souvislost mezi těmito skupinami. Zdá se mi totiž, že to, co nazýváme mravní zkažeností, pramení z valné části právě z nedostatku pevné a kladné orientace. A ponecháme-li stranou základní práci, kterou je třeba udělat, aby se ozdravila mládež, totiž přebudování celé společnosti k nové morálce a také k novému způsobu výchovy, zůstává ústředním problémem ona nejistota mladých lidí, kterou cestu si vybrat. Sama tato nejistota je zjevem vysloveně záporným, což teprve říci o tom, že se vyskytují lidé, kteří se domnívají, že jim boj s ní vybojuje někdo jiný, byť by to byla autorita sebe větší. Oč sympatičtější je postoj pana Ješe, který chápe, že tyto problémy musí být řešeny vnitřním bojem nás mladých. Na toto stanovisko se konec konců postavily i všechny naše politické strany, které se až na jedinou výjimku nepokusily nějak hluboce zasáhnout do otázky mládeže. A je zajímavé, že zatahování stranických zájmů do SCM začalo (ovšem mimo přehmaty těsně porevoluční) teprve po »vystoupení« mladých národních socialistů ze SCM. Nelze tedy tento zásah hodnotit v žádném případě kladně.

Vyskytl se v dopisech na toto téma názor, že byste se měl Vy, pane redaktore, stát iniciátorem jakéhosi sdružení pro mládě, kde by se mladí mohli o sebe opřít a řešit si své otázky. Jsem rád, že pisatel, který je zřejmě jinak smýšlení diametrálně opačného než já, sám nadhodil potřebu jednotné organizace mládeže. Nebudu opakovat, co už řekl tisíckrát druzí, že totiž taková organizace je veskrze nutným a nevyhnutelným stupněm ve výchově mládeže. Chtěl bych jenom zdůraznit, že taková organizace ponese s sebou pevnou orientaci pro mravnost v běžném slova smyslu i pro mravnost společenskou, tedy pro lidovou demokracii a pro pokrok. Nuže, organizaci jež si vytkla takové nebo podobné úkoly, dnes máme. Je jí Svaz české mládeže. Netvrdím, že je v jeho hlavě i údech všechno v pořádku, ale je nesporné, že tu je a že má vybudovanu více méně pevnou organizační síť, že má spolu s Junákem určitou hospodářskou základnu, že má domy, míst-

nosti, placené síly, mnohé schopné pracovníky atd. A tohle všechno chtějí naši »reformátoři« zahodit jako dětskou hračku a zvýšit ještě zmatek, který beztak už v spleti organizací mládeže vládne. Nebylo by jednodušší budovat na základech, které tu jsou, vylepšit, třeba radikálně, to, co je v SCM špatné a hlavně budovat nové? Neboť stavitele zdravého SCM musí být právě lidé, kteří se nad problémem mládeže zamysleli (a dovedli si jej vyřešit). Je správné vidět chyby a mít výhrady, ale musí to vést k praktickým výsledkům: k zlepšování a k nahrazování chyb věcmi správnými. Správné napsala v Dnešku šifra V. G.: není hlavní, že v SCM nejsou ti či oni političtí exponenti, chyba je v tom, že v SCM je vůbec poměrně málo mladých lidí. A ty získat může pouze dobrá práce Svazu, ke které by měli nejvíce přispět právě největší kritikové.

Pavel Machonin

K dopisu 18-19letých

Milá neznámá dívko,

dovoďte, aby se ke všem těm, kteří se Vás snaží potěšit ve Vaší veliké bolesti, která není jen Vaší bolestí osobní, přidružila žena, jež by mohla být Vaší matkou a aby vám řekla to, co by se pokusila říci své dceři, kdyby ji potkalo podobné neštěstí.

Nechci zlehčovat utrpení Vaše a Vašich družek, dovedu si představit, jak strašným otřesem je taková zkušenost mladé duši. Ale svojí bolest nesmíte si zvyšovat pomyslením, že tím hrozným zážitkem utrpěla navždy Vaše lidská hodnota, že budete napříště už méně cenná jako člověk a jako žena. To by byl tragický omyl, a ti, co Vás v něm bezděky a třeba v dobré vůli utvrzují, hřeší na Vás víc, než tuší. Nejste ponížena ani poznamenána. Zensví — i v tom nejvládnějším smyslu — má dnes pro muže, pro rodinu a pro společnost jiné, vnitřnější a duchovnější hodnoty než pouhopouhý fakt pohlavní nedotčenosti, jehož nadměrné cenění připomíná trochu doby, kdy dívka byla zbožím, které se snažila rodina výhodně prodat. Rozumějte mi, prosím, nezastávám se pohlavní promiskuity a lehkomyšlnosti, věřím, že poctivost, věrnost a odpovědnost v lásce a v manželství jsou věci z nejcennějších pro náš život individuální i kolektivní. Ale právě proto jsem přesvědčena, že důležitější než vše ostatní je opravdovost našich citů a pevnost a čistota naší povahy. Nejen u mužů, jak se rozumí samo sebou, nýbrž i u žen, jak se často bohužel zapomíná.

Proto nevěřte, že už byste nemohla být upřímně milována, ani že byste nemohla založit šťastnou rodinu. Budete-li zdráva (a zdraví tělesné i duševní záleží hodně i na Vás samé), vdejte se a mějte děti; právě proto, že jste prošla tak těžkou zkouškou, můžete být lepší matkou a manželkou než ty, které osud hýčkal jako v bavlnce. A jako o tvořivém a chápajícím člověku to platí o Vás dvojnásob.

B. S., Praha

Morzakor 1946

Vážený p. redaktore!

Rozpředla se čilá polemika o Morzakorech. Jsem přesvědčen, že Morzakory jsou jed pro národ. Jejich lákaví titulní strany byly jasným úkazem jarmarečnického zboží. Něco však práce provedlo nakladatelství Práce. Snahu dát čtenářstvu lacinou dobrodružnou četbu. Ten námět zde je a myslím, že 60 proc. čtenářů rádo něco vzrušujícího čte. Myslím však, že proto nemusíme jít starými cestami, tisknout literární brak. Snad by bylo dobře, kdyby se sešli naši kulturní referenti a navrhli vhodnou četbu.

Věřte, pane redaktore, že koupit si dnes knihu jest luxus. Máme lidi, které to mrzí, že jsou knihy za nedostupnou cenu, některým však jest to jedno. Četli by, ovšem nemusí číst. Je třeba i takové lidi vychovávat a prodchnout je láskou ke knize. Na ty se musí jít obchodně: vydávat knihy laciné a poutavé. Myslím, že by to bylo možné, vydávat zdravou a poutavou četbu. Ovšem ne vykuchané romány s bombastickou reklamou. Máme však krásné povídky, poutavé, dobrodružné, humoristické. Vždyť každý spisovatel nás i cizí má takovou nějakou milou perličku, která jest zapadlá třeba v rozsáhlé knize povídek a nikdo o ní ani neví. Bylo by dobře tyto povídky našich a cizích autorů najít a sešitově vydávat. Taťo laciná a hodnotná četba týdně v sešitech vycházející by se jistě uplatnila a našla ohlas u širší vrstvy čtenářů a nejen to, byla by pro každého spisovatele takovou seznamovací vizitkou. — Piší Vám to proto, vážený pane redaktore, poněvadž věřím, že se nás, kteří si nemohou koupit drahou knihu, ať by rádi četli, ujmete. Věřte, zapíšete se věčně do srdce všem čtenářům širších vrstev.

S projevem dokonalé úcty

Moravan

Vážený pane Müllerere!

Snad Vás bude zajímat, jak dopadlo vyjítí románu Zosia v dělnické rodině, pro níž byl tentr román určen, neboť bohatší třídy kupují knihy a ne takový brak. Mám kluka v učení, Frantu, a o něco mladší Mařenku. Kluk čte rád dobrodruž-

né příběhy, no myslela jsem si, však tě to přejde, až na to přijdeš, že je to na jedno kopyto. Uviděla jsem u něho nový sešit, na obálce děvčisko; tam obyčejně bývají seržanti a pistolníci! — No, ale nic, až jsem si všimla, že Frantik začíná zas od začátku, včera přece byl už na konci. „Přines uhlí ze sklepa!“ Frantik nic, podívám se na něho, usiška červený, oči na štopkách, neviděl, neslyšel! Co to máš, prosím tě, ukaz? Kluk se probral a honem knížku schovává. Tož jsem knížku vzala, podívám se, přečtu kousek tu, kousek dál. Ja, Jézús-mariá, což takovy svinstvo ty čteš, za to utrácíš peníze, s nimž zápasíme? Na lyzarské boty si máš šetřit a ty tak, a což takovy cory to myslíš, že jsou děvčata, plásk, plásk, už sem se neudržela, klukovi pár strčila a Zosiu jsem nacpala do kamen, div jsem róru neucpala a zakouřila byt. Když manžel přišel dom, souhlasil se mnou, jenom povídá: Ja, Marenko, tos měla jít ale taky dolískat toho, kdo takovy romány vydává. Ten by zasložil v první řadě! Tož dvouletku máme a našu mládež budem otravovat podobným svinstvem? Komu má na mládež nejvíc záležet? Redakci „Práce“ to na srdci neleží? Šmelinári právem soudíme, ale není toto ještě větší hrih? Jak má být mládež čistá, čestná, mravná, když jí takové mravní vzory stavíme před oči? Tož tady dostal Frantik, ale nechť si z toho aspoň polovic vezmou ti, kdož jsou za to zodpovědní, aspoň morálně poliček zaslouží od všech maminek, které vedou své děti v duchu Masaryka, nelhát, nebat se, být čistým, čestným, nehrbit se před mocnějším, nepodlézat. Život vám, chlapi, neutuče a radost z něj můžete mít jen když budete čistě a čestně jednat. Kdo zapadne do žumpy, těžko se z ní dostává ven. Věřte mně, jsem maminka, která má oči otvřené a jako ostrůž dbá o děti.

S pozdravem

Marie Jurečková, Zlín

Ja, toto všechno se zběhlo asi před měsícem a proto jsem měla velkou radost, když jsem v Dnešku četla Váš článek. Tož dobře jsem udělala, jsem si řekla. Jsem maminka a pravopis jsem pozapomínala, však silná sem v něm nikdy nebyla, tož odpustte chyby.

Vážený pane šéfredaktore!

Sleduji se zájmem debatu okolo Románových novinek, a mám na to, co knihkupecké mládež, též názor. Myšlenku Románových novinek akceptuji. Proč?

Morzakor nikdo nechce. Čtenáři dobrodružných sešitů se záhy psychologie postav sčvrkne na nejnuttnější černobílé charakteristiky, ztrácí cit pro všeliké vanutí ducha a kniha se mu stává scénariem pro tvorbu vzrušujících vyjevů (střílení, stíhání, pěštní zápas). Na nízký stupeň („chceme silny tabák“) se zřejmě dostávají čtenáři, kteří ani nepostřehují, že odstřelená románová postava znovu ožívá: na úroveň xrněšičního dítěte, všimajícího si pohybu, resp. vnímajícího nebezpečí. Celkem vzato, zvyk požívatí toto čtení jest něco jako živkání betelu u národů méně civilisovaných. Duševní otupění, způsobené stálou střelbou v myslech čtenářů, usnadňuje ovšem všeliké nalejvání a glajchšaltování. Všimněme si, že Hitlerův režim tento román nikdy nepotíral.

Ale vnější forma Románových novinek jest výhodná. Forma Rodokapsu — přeložených a spíchnutých novin se čtením — zdstane na dlouho ideálním domácím modelem spotřební knihy. Knihy, která by osvočila potřebného čtenáře od nudného obcování s veřejnou knihovnou. Edice, která by statistickým umožnila vlastnitvi výběr četby — neboť co se nečte dvakrát, nemusí se čísti ani jednou.

Je pravda, že dnešní pracující si zpravidla může koupiti jednou za měsíc pěknou knihu. Kdyby však byl větší výběr levných svazků, mohl by číst jednu týdně. S dobrým grafikem a troškou velkorysosti se jeho tiskoviny snadno odliši od laciné tváře Románových novinek.

Dobrá kniha učí milovat poesii života, ušlechtilost v citění a jednání, učí myslit. Toho všeho nemá národ nikdy dost. Národ je prepollitsován (zčásti také již znechucen). Vedle a nad dobrými nešťvovými novinami musí mít příležitost k četbě beletrie, cenově přístupné. Navzdory všem ochranářům musím prohlásiti: Potřebujeme více překladů, poněvadž: 1. chybí nám mnoho umučených intelektuálů, již dnes mohli osvozovati náš kulturní život, a jež nenahradí mládež, živouřivší v okupační a porevoluční nedomrlosti, 2. všichni jsme za protektorátu myšlenkově zpohodlněti. Nások světa, který neztratil svobodu, není zdaleka dostižen.

Krváky se však překládat nemají. Většina čtenářů Morzakovu dá se snadno přeskoliti na dobrou literaturu cestopisnou a válečnou. V cizině již vyšly desítky zábavných, příjemných i napinavých knih, jako jest „Ti všichni milovali Francii“. Jest tu příběh ženy-parasutistky ve Francii, reportáže z války v Pacifiku. Také v románech jest veliký výběr; zde však jest třeba především objeviti klasiky. Myslím, že nejlepší cit pro knihy, které může čísti skutečně každý, projeví u nás dva nakladatelé bibliofilii — Pojer a Pour.

Části splavatelé o nic nepřijdou. Na Románových novinkách jest asi tolik papíru, co na dvou „Svobodných zítřcích“.

Mohly by tedy i s obálkou stát 7 Kčs. Je zřejmé, že ty 2 Kčs navíc jsou alespoň zčásti počítány na zvýšený autorský honorář. Ano, z levných masových vydání, jako je toto, by se mohlo předepsat i 20 proc. honoráře! Z počátku bude jistě nedostatek autorů, kteří by psali díla hodnotná i úspěšná. Ale i tací lidé se najdou, a najdou se tím spíše, čím dříve se dobrá setba rozetí po celé zemi, zvláště mezi mládě.

Nakladatelství Práce znovu vykopalo poklad na ostrově RO—DO—KAPS — tajemství hromadné výroby pro nejširší konsum — eh, kulturních statků. Možná, že ta hromadná výroba sešitů vyžaduje i hromadné výroby rukopisů. Možná, že se v této podobě opravdu dají jen zvykací gumě „Přečti — a zapomeň!“, že solidní sousto nelze podat v tvaru této placky. Uvidíme. Ale ať bude první experiment nakonec výnosný nebo ztrátový, té myšlenky se nevzdávám, že nová, velmi hezká a mnohem více čtená a oblíbená Světovka po 12—15 Kčs se nám objeví ve velikých sešitech à la Rodokaps.

S veškerou úctou

Jan Birnbaur, Brnice

Vážené redakci „Dneška“!

Dovoluji si Vám sdělit, jak se divá maminka na Morzakov.

Hovoří se o Morzakovu. Ukáže se, že syn četl „Zosiu“ i článek pana B. Müllera v „Dnešku“. „Jaká je po pravdu ta Zosia?“, táží se. — „No, nehodí se to mezi naše knihy.“ — „Proč to tedy čteš ty?“ — „Podívej, mamí! člověk letí k vlaku, na nádraží to prodávají, je to laciné, nezatíží to kapsu, nemusí se na to dávat pozor jako na knihu, stačí to zrovna tak na cestu a může se to bez litosti zapomenout ve vlaku.“

Něco na tom je a tu jsme u jádra věci.

Národ je jako rodina a mládež jsou naše děti. Všechny nemají stejnou povahu a stejný vkus, což je dobře, neboť i práce je různorodá. Nemluvě o těch, kteří se dají lehkou věst nebo mají bezpečný instinkt. Nejsme zde jen pro radost. Z těch, kteří působí nesnáze, bývají zhusta nejlepší lidé a občané, věnuje-li se jim trpělivost a péče. To není velká cena za dobré občany.

Ráda bych poradila pánům nakladatelům a ministerstvu: Jděte na to jako zkušená maminka: diplomaticky, nebo chcete-li, psychologicky. Dejte mládeži, jejíž duševní zaludek vyžaduje lehce stravitelné diety, to co potřebuje, ale v hygienické úpravě. — Nechť to vypadá jako Rodokaps, nechť se to prodává na nádražích, ať je to laciné, ať se na to nemusí dávat pozor. Ať to má i obsah vzrušující a spád, ať to má i erotiku, vždyť mládí má na ni právo. Ale — ať to má duši a cudnost. Ne každý cenou poctěný autor je dobrý a ne každý dobrý autor se hodí pro všechny. Víme z vlastní zkušenosti, že na př. erotické romány vysoké úrovně jsme pochopili ve čtyřiceti letech docela jinak než ve dvaceti.

Je třeba hledat to nejlepší, namáhat se, přemýšlet. Máme plno výběrných a pro ten účel vhodných věcí ve vlastní literatuře. Proč vydávat devisy za problematické hodnoty v době dvouletky a umělecké krise? Příslušné ministerstvo s mnoha výkonnými orgány a odborníky nesmí se dát zahanbit maminkou, která je jediným výkonným orgánem s mnoha ministerskými resorty a chtě nechtě musí na všechno stačit.

Najde-li se nakladatel, který zvládne tento úkol (není to přece nadlidské, byť by to byla „Práce“), sláva mu. Budeme šťastni a klidni jako hospodyně, které se podařilo odstranit základní příčinu hnliby, mokrání, houby, plísně a zápachu ve vlastním domě.

Pokud se týče levných knih, určených do domácích knihoven, to je další kapitola, stejně závažná. Avšak podle mého, nejlevnější sešitová nádražní literatura nevymře tak brzy. Neboť chápete — nepřekážá to, nemusí se na to dávat pozor a tak dále. Nuže, to, co je nejdostupnější, co nacházíme zdarma na opuštěných lavicích vlaků, co má schopnost se šířit jako bacily, podle svého obsahu buď dobré nebo špatné, — to stojí v pořadí důležitosti na prvním místě.

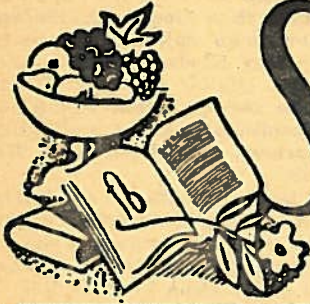
Poručím se Vám v úctě

Z. Vítězová

listárna redakce

Pan Gustav Bareš v „Tvorbě“ chce vědět, co se stalo s hodnotami v ceně 400.000 Kčs, t. j. heslem zajištěnými sportovními knížkami a se sovětskými bankovkami desertéra Procházky, jemuž jsem poskytl před gestapem ochranu a jehož zvou v „Tvorbě“ špiónem. Tedy: veškeré ceny dr. P. si vzalo NKVD, jak jsem již sdělil a k tomu i redakční legítimaci „Rudého Práva“. A pokud jde o toho špióna; aby bylo jasno, Procházka nepracoval pro Němce, nýbrž byl, jak jsem se za výslechu dověděl, ve službách zpravodajského oddělení spojeneckého státu. Snad pana Bareše bude také zajímat, že přes veškeré jeho denunce mateřská má organisace KSO nabídlá mi definitivní legítimaci.

Mi. Ma.

Svět knih

KULTURNÍ ZPRÁVY

Jaromír Hořec

PRACH

I já jsem v létě mival milou v hrdélku nočním na dosah. A kolik snů se přechodilo, že strádal jsem s vlasů prach!

I já jsem voněl dřívě tůň pod modravěnkou křehkých žil i já jsem zticha strádal u ní a jenom prach jsem vysloužil.

I za ten prach, i za ten, milá ti o samotář děkuju, ať třeba sen, co bije v žilách, šťastlivcům navždy k smíchu je!
Ze sbírky Jasna.

NOVÉ KNIHY:

J. Heisler - J. Šturský:

NA JEHLÁCH TĚCHTO DNI

Naklad. Fr. Borovů.

Experiment, nejenom pouhý dokument válečné poesie! Surrealista Jindřich Heisler použil starších fotografií malíře Jind.

FEUILLETON

Prof. dr. Antonín Moucha:

KNIHOVNA HUMANISTICKÁ ZA REFORMACE A PROTIREFORMACE A V DOBĚ BAROKA

Humanismus vznikl ve 14. stol. v Itálii a rozšířil se v této zemi v 15. stol. Ve střední Evropě se rozšiřuje asi v polovině 15. stol. a dosahuje nejvyššího rozkvětu v polovině 16. stol. Humanismus si získal velkou zásluhu o záchranu antických rukopisů, zejména řeckých. Řečtina se pěstovala mnohem později než latina, která byla hlavně řečí dorozumivací ve světě učeného středověku a byla řečí církve. Pěstování řečtiny se dostává humanismus k vlastním pramenům antické vědy, protože kultura latinská byla jen kulturou odvozenou nebo v některých oborech pokračováním kultury řecké. Humanismus nebyl ovšem hnutím lidovým. Byla to kultura učeného světa. V rukou nejosvěcencějších lidí těchto dob se shromažďují sbírky antických rukopisů. Tyto řecké prameny shromažďují také papírovníci a šlechtické rody. K nejznámějším sběratelům soukromým patřil básník Petrarcha, jenž měl značnou sbírku latinských rukopisů. Ke šlechtickým sběratelům náležel Cosimo Medicejský, který ve svých službách měl učence jménem

Člověk, který neumí mlčet, neumí ani mluvit.

Publius Syrus

řicha Štýrského a — užijeme-li obvyklého klíše — doprovodil je textem. Jenomže: doprovodil V tom je právě nejvíce objektivního, že tu není text podřazen fotografii, ani fotografie («ilustrace») textu. Obě složky jsou autonomní, mohly by existovat samy o sobě, aniž by byla pocíťována jejich částečnost — a přece spojeny, mnohonásobně umocňují účín této vizuální poesie. Text jako by zprvu jenom tékal s mírně sarkastickým lyrismem v zatuchlých uličkách protektorátu, přechází však potom v jednotlivý tok silné aktuální poesie (a přesto stále a nevyvatně poesie!), kde se neváhá hovořit o »nesmírném prostoru naděje« a zkonkrétnit i nejvzdálenější perspektivy («A přece bude průběh dne tak hluboce přirozený, že člověk nepotká jepitisku ani vojáka»). Po nenávidné a jedovatě litanii, pro-

kládané obrazy rakví a náhrobků («Škoda každé, která padá vedle»), vyúsňuje pak text v optimismu zdravý a jasný, a básnivý, že je to až na podiv, vzpomene-li si na tvárně nemohoucí bolestivost vládnoucí v české poesii v letech, kdy tento text byl psán: 1941 Štýrského fotografie jsou vesměs čerpány ze skutečnosti nejskutečnější: uličky s výkladními skříněmi, v nichž se odrážejí protější děje, německé nápisy v kadeřnictvích, veteránská zákoutí, pouťové kulisy, hroby. Heisler vydatně poučen francouzským nadrealismem, především Benjaminem Péretem, ocitá se v málo zalidněné oblasti souvisící těsně s t. zv. černým humorem, v oblasti ironie, útočnosti, sžíravého vtipu. Knížka jenom na několika málo místech tpi, řekl bych, přemetaforisováním, hypertrofií metafory, tím, z čeho

se, mimo jiné, v brzké době stane surrealistické klíše.

J. Kundera.

Přetištěno z *Nové knihy*

Z nových francouzských knih. Jean de Baroncelli, autor románů »Vingt-six hommes« a »Né en 14«, vydal v nakladatelství La Jeune Parque psychologický román »Le disgracié«; je to studie rozštěpení osobnosti, které nastává v mladém houslovém virtuosu, z něhož se stal po automobilové nehodě obyčejný šumař. — Koestlerové knižka »Nula a nekonečno« blíží se námětově kniha »Le soleil noir« (Černé slunce) od Maurice Toescy (naklad. Pré aux Clercs), jejímž námětem je studie nacistického politického a mravního sadismu, který nerespektuje ani zákon rodičů a dětí, ani zákon sourozenců mezi sebou. — Psychologickým románem začíná rovněž Vincent Laborde v knize »Le Sel de la Ter-

Nicolo dei Nicoli. To byl sběratel a jeden z největších knihovníků světa. Cosimo Medicejský uspořádal několik výprav do Orientu a do Byzance. Vyslal knihovníka Nicola, aby pátral po neznámých a vzácných rukopisech. Takto shromáždil jednu z největších a nejvzácnějších sbírek rukopisů, pro které postavil vnuk Cosima Medicejského, Lorenzo il Magnifico zvláštní knihovnu, zvanou Laurentiana. Postavil ji Michelangelo ve slohu renesančním. Provedení je ovšem ještě úplně podle středověkého vzoru, je to knihovna lavicová s vyloženými rukopisy.

V této době se zakládá též knihovna papežská, vatikánská. Vatikán měl ovšem nejvíce možnosti k sbírání rukopisů z celého světa středozemního, takže se brzy knihovna vatikánská vyznačovala největším počtem vzácných rukopisů.

V té době zaznamenáváme též laisaci písařského umění, které do té doby prováděli hlavně řeholníci v klášterech. Nyní známe i opisovatele rukopisů z kruhů laických, opisování pro knihovny fakultní a pak pro knihovny jednotlivých učenců. V této době vzniká i obchod s rukopisy. Tyto poměry vhodné pro opisovatele a obchodníky s rukopisy se změnily po vynálezu knihtisku. Vidíme, že klesla cena tištěných knih na jednu pětinu ceny ru-

kopisů. Nebylo již třeba rukopisy opisovat, půjčovat na opisování nebo je vyměňovat. Knihy se nyní tiskly a kupovaly. Vznikají tiskárny, nakladatelství, knihvazačství, vydavatelství. Obvyčejně jsou všechny tyto funkce zastoupeny jednou osobou (na př. Aldus Manutius). Teprve dalším vývojem vzniká samostatné povolání tiskařské, knihvazačské, nakladatelské a nejspozději knihtkupectví, které se zabýválo prodejem knih různých nakladatelů. Původně prodávali nakladatelé, kteří byli zároveň tiskaři, jen knihy svého nakladatelství.

Rozeznáváme tedy v této době soukromé knihovny učenců vedle knihoven klášterních, fakultních, panovnických a šlechtických.

Období reformační a protireformační (1520—1618).

Tato doba se vyznačuje úplným vítězstvím tištěné knihy nad rukopisem. Je to ovšem doba nejvzornějších tisků, doba velkých ilustrátorů knih. Celé 16. stol. se vyznačává krásou ilustrovaných knih. Ceny knih klesají ohromnou produkcí knihtisku, rozšířením v celé Evropě. K jeho šíření nemálo přispěly různé náboženské Tiskl se velký počet náboženských knih pro široké masy lidí na straně katolické i reformační (tiskly se hlavně překlady Bibli do jednotlivých

národních jazyků a letáky).

Doba měla ovšem pro knihovnictví i stránky negativní. Zrušení klášterů vedlo v mnohých případech k plnění a pálení knihoven klášterních, při čemž byly způsobeny značné škody. Vyučování se dostává vlivem reformace do rukou laických. Nositelé vzdělanosti jsou čím dál tím více osoby laické. Na zřízení knihovny působilo ovšem zřízení školních knihoven velmi prospěšně. Z těchto dob pocházejí základy t. zv. městských knihoven. Jsou to knihovny převážně vědecké. Byly ponejvíce zřízeny v městech, která neměla vysokých škol. Do těchto městských knihoven byly zařazeny knihy ze zrušených klášterů. Po stránce stavební nevykazují ovšem žádných pokroků.

Nové formy umístování stále vzrůstajícího počtu knih znamená v t. zv. knihovných fakultních. Když již nebylo možno umístit všechny potřebné knihy do lavice, zřídily se regály buď za těmi lavicemi, nebo bezprostředně nad pultem, u kterého se stálo a četlo. Čím dál tím více proniká stavení regálů podél stěn, nebo postavení uprostřed volného prostoru. Pro fakultní knihovny se obvyčejně zvolila místnost bez zvláštních okras. V těchto knihovnách nebylo zvláštního dohledu. Klíč k místnosti byl uschován na jednom

re» (Sól země, Gallimard), v níž zkoumá problém lásky v manželství. — André Rouveyre vydal výbor z kritického díla Paul Leautauda, autora autobiografického románu »Le petit Ami« (Přítelíček), literárního komentátora, divadelního a literárního kritika a essayisty. — V Editions Hier et Aujourd'hui vyšla v novém vydání studie o Darwinovi a jeho objevitelském díle od Marcela Prenanta: »Darvin«. — Dalším příspěvkem francouzské literární historie jsou dva svazky významného literárního kritika Emila Henriota, věnované portrétům francouzských básníků »Poètes français« (I. Od Turolda k A. Chénierovi, II. Od Lamarzina k Valérymu). Vyšly u Lardancheta. — Studiu ideje letce a spisovatele Saint-Exupéryho, známého autora »Nočního letu« a »Země lidí«, který zahynul jako letec ke konci války, je věnována monografie Daniela Aneta. (Nakl. Correa.) — Exupéry upozornil na sebe několik let před válkou romány, v nichž povýšil cit pro povinnost nad city lidského štěstí a stal se tak literárním předchůdcem moderního humanismu. — Alain Palante je autorem studie »Mauriac, le Roman et la Vie.« (Nakl. Le Portulan, 1946.) Mauriacův román je román básnický, protože vyjadřuje symbolem a hudbou tajemno duše a odkrývá její skryté propastno. — Příspěvkem k poznání politických motivů křížácké

éry v Evropě jsou vybrané texty knihy Yves Le Febvra »Pierre l'ermite et la Croisade« (Poustevník Petr a křížácké tažení), nakladatel. Malière—Amiens. — Vydavatel a knihkupec Léopold Carteret vydává »Thesaurus moderního bibliofila« (Trésor du bibliophile moderne) v pěti svazcích. — V edici Le Divan vydal Léon-Paul Fargue ilustrovanou biografii o Velasquezovi »Velasquez le Seigneur«. — V studii »L'Oeil qui Ecoute« (Gallimard) komentuje Paul Claudel španělské a holandské malíře, francouzská kostelní okna, drahokamy a pod. — Naklad. Lafont založilo edici sbírek přísloví různých národů »Livres de Sagesse« (Knihy moudrosti). Jako první svazek vyšla »Kniha madagaskarské moudrosti« (Le Livre de Sagesse malgache) od Elian J. Finberta. Do dalších sbírek bude zahrnuta lidová moudrost španělská, ruská, řecká atd.

Osm švédských spisovatelů přišel pohádkovou knižku. Organizace »Den dětí« vydala pohádkovou knižku »Země štěstí«, kterou napsalo po jednotlivých kapitolách osm významných švédských spisovatelů: Marika Stiernstedtová, Frans G. Bengtsson, Ivar Lo-Johansson, Gösta Gustav-Janson, Gustav Sandgren, Alice Lyttkensová a Albert Viksten. Příspěvatelé byli vázání jen rámcovým úvodem a každý nadepsal svou kapitolu

názvem některé ze svých knih. Příspěvky poskytli vzhledem k dobročinnému poslání vydavatelské organizace zcela zdarma. K. i.

KNIHY REDAKCI DOŠLÉ

Jiří Klečka: **Byl jsem zveden.** Román. Vyšlo jako VII. svazek edice Za svobodu. Graficky upravil Stanislav Maršo. Obálka Jos. Paukert. Nakl. vydavatelství Za svobodu s. s. r. o. v Praze. 57 Kčs brož., 87 Kčs váz.

Josef Teichman: **Osudná přehra.** Vydalo nakladatelství Kvádr v Praze. Obálku, úpravu a vazbu navrhl Jaroslav Hrubý. Cena brož. 116 Kčs, váz. 140 Kčs. 256 stran.

JUDr. Marie Mikulová: **Žena v právním řádě československém.** Nakladem vlastním. 256 stran. Cena brož. 29 Kčs.

J. F. Karas: **Ondra Poltyn.** Graficky upravil Stanislav Maršo, výtvarně vyzdobil Al. Moravec. Vydavatelství Za svobodu, s. s. r. o. v Praze. Stran 352. Cena brož. 219 Kčs, váz. 259 Kčs.

František Listopad: **Malé lásky.** Kresby a grafická úprava Emanuel Frinta. Vydalo nakladatelství J. Otto, společnost s. r. o. v Praze. — 66 stran. Cena brož. 80 Kčs.

Dr. Josef Rous: **Jednotné účetnictví obchodníků a živnostníků.** Početnou cenou Masarykovy akademie práce v Praze. Vydal nakladatel Theodor Mareš v Plzni. — Cena 36 Kčs.

Hugo Siebenschein: **Masaryk a Goethe.** Nakladem filosofické fakulty university Karlovy. 52 stran. Cena 30 Kčs.

Dr. Otakar Novák: **Ronova teorie slohu.** Nakladem filosofické fakulty university Karlovy. 171 stran. Cena 150 Kčs.

Josef Antonín First: **Hry pro mládež a dospělé.** Obálka František J. Müller. Vydavatelství oddělení YMCA, Praha. 64 stran. Cena brož. 27 Kčs.

Konstantin Simonov: **Jugoslávský zápisník.** Přeložil M. Ajvaz, F. Hřivna a T. Silbernágllová. Obálku navrhl Kamil Lhoták. — Nakladatelství Práce v Praze. 102 stran. Cena brož. 45 Kčs, váz. 70 Kčs.

B. Horst: **Huěcí země.** — Obálka a obrázek Miloš Novák. Nakladatelství J. Otto, společnost s. r. o. v Praze. 291 stran. Cena brož. 95 Kčs, váz. 125 Kčs.

Karel Hannauer: **Fotobiologie architektury I. Bádání v SSSR.** Reprodukce chemigrafie B. Zelenka, Praha. Vydavatelství Architektury ČSR v Praze. Stran 45. 30 obrazů. Cena 35 Kčs.

W. Somerset Maugham: **Na ostří nože (The Razor's Edge).** Z angl. orig. přeložil Josef Hruša. Obálka Kamil Lhoták. Nakl. Práce. Edice Příliv. Řídí V. Běhouněk. Stran 359. Cena brož. 100 Kčs, váz. 130 Kčs, v polokůži 220 Kčs.

Ján Brocko: **Ohlas.** Nakl. Tranoscius v Lipt. Sv. Mikuláši. Stran 113. Cena brož. 50 Kčs, viaz. 75 Kčs.

místě před knihovnou, čtenář si sám otevřel, vybral si knihu podle své potřeby. Podle řádu sorbonské knihovny víme, že přístup do knihovny měli studující a učitelé. Knihy se z místnosti nesměly odnášet: V mnohých případech byly knihy jako dříve připevněny řetězy, nyní ovšem ne k lavicím, ale k regálům. Zvláštní připomenutí se ukládalo všem čtenářům, aby zacházeli opatrně se svíčkou a aby před odchodem z místnosti zhasli. Jediný pokrok v této době zaznamenávají knihkupci. V této době začínají totiž knihkupecké trhy ve Frankfurtu (»Frankfurter Messe«). Stalo se zvykem, že se každoročně v určitých dobách sjížděli knihkupci ve Frankfurtu nad Mohanem. Na těchto sjezdech vykládali knihkupci, vlastně nakladatelé, své novinky. Pořídili všeobecný seznam těchto novinek a tak vzniká t. zv. »Frankfurter Messekatalog«, seznam knih vyložených na veletrhu ve Frankfurtu, t. j. bibliografie. První tento katalog vydal Conrad Gessner r. 1545 jako »Bibliotheca generalis«.

Epocha velkých staveb. Baroko (1620—1700).

Podnět k těmto velkým stavbám dává barokní styl, který se rozšiřuje v Evropě. Vzniká vlastně ve Španělsku a přes Francii přechází do střední Evropy. Styl barokní je vlastně

pokračování slohu renesančního. (Mnozí pokládají Michelangela za prvního barokního umělce.)

Sociální vrstva, která podporuje tento stavební ruch, jsou šlechtici. Je to doba nejvyšší moci šlechtické vrstvy, jak fi-nanční, tak vládařské moci králů, kteří vedou nákladný život. K reprezentaci těchto vrstev patří nákladné stavby, lávace i knihovny. Je to jakési pokračování snah šlechticů Medicových, ovšem bez ušlechtilého obsahu dob renesančních. Jde více o reprezentaci než o skutečné pěstování věd a umění. Ale přesto z reprezentačních choutek šlechticů získala stavba knižních budov velmi mnoho.

Typem těchto knihovnických staveb byla stavba sálův. Při barokní knihovně jde většinou o jeden sál jdoucí do výše asi 2 až 3 pater. Dekorace sálu je provedena jednotným stylem. Regály na uchovávání knih jsou vlastně součástí výzdoby. Nehledí se tedy ani tak na účelné umístění, nýbrž jako na celkovou ucelenost dojmu architektonického. Nalézáme proto v těchto dobách v knihovnách klášterních nebo v šlechtických zámcích barokních nádherné regály jdoucí do výše několika pater, ozdobené řezbami a zasazené do prostoru tak, aby s ostatní výzdobou tvořily jeden celek. Regál je tedy součástí celé vnitřní ar-

chitektury. Je to zjev velmi malebný. Uprostřed místnosti byly rozestavěny památky z oboru přírodních věd. Tato doba si libovala ve sbírání různých kuriozit. Byly to věci sebrané na cestách do exotických krajů nebo první vykopávky, pravěké památky nebo přírodovědecké vzácnosti, takže se tu tvořil jakási kombinace mezi knihovnou a přírodovědeckým museem. Vystavovaly se zde i jiné vzácnosti ve zvláštních vitrínách.

Lavice a stůl pro studium v těchto sálech obyčejně nebylo, nebo jen poskovnou. Místnost sloužila k účelům reprezentativním, nikoli snad ke studiu. V těchto sálech se konaly slavnostní akty reprezentační; sály nebyly vytápěny, takže pobyt v těchto místnostech, zvláště v dobách zimních, byl nemožný. Místnost sloužila k uschovávání knih a ne ke studiu. Zvláště obtížné bylo vyplňování regálů v patrech. Vysoko položené knihy mohly být dosaženy jen použitím žebříků nebo se zakládaly galerie se zvláštním přístupem po straně, takže se po těchto galeriích dosáhlo i nejvýše položených knih. Je to stavba t. zv. galeriových sálů. V pozdějších dobách v 18. a 19. stol. se pokračovalo ve stavbě těchto galerií do výše několika pater a celkový dojem byl takový, jako asi dojem z dnešního dl-

vadla se systémem balkonů a galerií. Na galeriích při slavnostech byla také hudba. (Strahovská knihovna má 2 barokní sály.)

Nejslavnější z těchto knihoven v Paříži, Bibliothèque royale — později Bibliothèque nationale — později r. 1518, byla královská knihovna, která rozmnožovala svůj materiál nejen koupi, nýbrž i povinnými výtisky. R. 1537 zavedl František I. v Paříži zákonitě odvádění všech knih vydaných ve Francii ve prospěch této královské knihovny. Je to první datum povinných výtisků. Podle toho příkladu byly zařízeny i jiné knihovny v Evropě. 1615 Lipsko, 1621 Dvorní knihovna ve Vídni, 1699 Berlín. Další slavná knihovna těchto dob je knihovna kardinála Mazarina z r. 1643. V této knihovně se shromáždily nejslavnější a nejvzácnější spisy té doby. Zásluhou knihovníka Gabriela Naudé byla do r. 1650 shromážděna knihovna o 40 000 svazcích. Byla to tedy i jedna z největších knihoven své doby. V knihovně byly i nejvzácnější tisky Gutenbergovy. Gabriel Naudé napsal první správu knihovny, je tak zakladatelem knihovnické správy.

Z knihy Správa knihovny od prof. dr. A. Mouchy, která právě vychází v nakladatelství Fr. Borový.